

Ovet auki afaattisille – Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin 2010–2013

PROJEKTIRAPORTTI

Victoria Mankki ja Pirjo Laine

Aivoliitto ry:n julkaisusarjan raportti 8

Ovet auki afaattisille – Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin 2010–2013

PROJEKTIRAPORTTI

Victoria Mankki ja Pirjo Laine
Aivoliitto ry:n julkaisusarjan raportti 8

Valokuvat Vesa-Matti Väärä
03/2014 T. Nieminen Oy, Painola

Aivoliitto

Sisällysluettelo

Johdanto	5
Projektin lähtökohta.....	6
Projektin tavoite.....	8
Projektin kohderyhmä	8
Henkilöt joilla on afasia.....	8
Juttu-tupa-kurssien opettajat	8
Opistojen henkilökunta	8
Opistojen muut opiskelijat	8
Projektin toteutus.....	9
Resurssit	9
Kohderyhmä.....	10
Juttu-tuvan visio.....	10
Juttu-tupa-malli	10
Kurssin runko ja tavoitteet.....	10
Kurssin sisältö	11
Kurssin opettajat	14
Ilmoittautuminen kursseille.....	15
Juttu-tupa-kurssin rahoitus opistoissa	15
Aivoliiton tarjoama tuki	16
Yhteydenotto opistoihin	16
Opettajien kouluttaminen.....	16
Toiminnan ja sisällön kehittäminen	16
Suviuuden kehittämisryhmän ylläpitäminen	16
Opettajan ja opiston ohjaus ja tukeminen.....	17
Rekrytointiapu	17
Viestintä ja markkinointi	18
Juttu-tuvan vuosikello	21
Toiminnan käynnistäminen	22
Juttu-tupa-koulutus.....	23
Extranet.....	24
Yleisöluennot yhteistyöopistoissa	24
Henkilökuntakoulutukset opistoissa	25
Yhteistyökumppanit.....	25
Kansalais- ja työväenopistot	25
Yliopistot.....	25
Arviointi	26
Opistojen arviointi.....	27
Johtoryhmän arviointi	31
Kävijämäärien kehitys	31
Juttu-tupien osallistujamäärät opistoittain.....	32
Opistokohtaiset kokemukset.....	32
Kurssilaisten kokemukset.....	33
Yliopistojen kokemus	34
Yhteenveto ja jatkosuunnitelmat	34
Kiitokset.....	35
Lähteet	36
LIITTEET	37

Johdanto

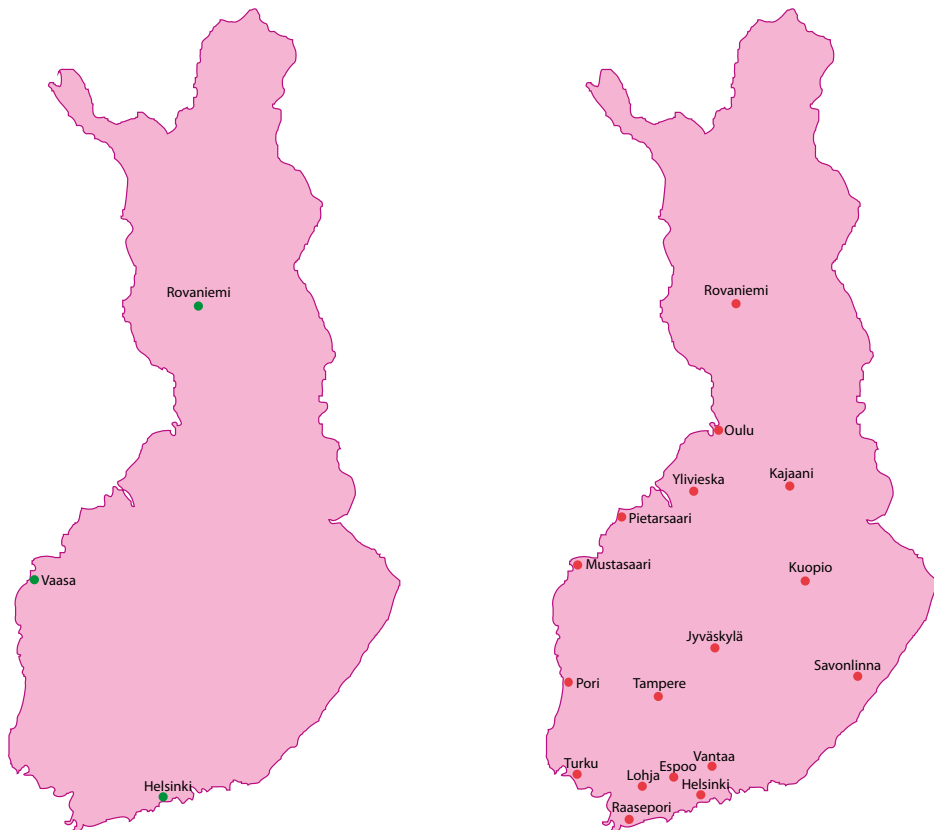
Juttu-tupa-kurssimallin kehittäminen on ollut pitkä prosessi. Aivoliitto (aik. Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry) huomasi tarpeen afaattisille henkilöille suunnatusta mielekkästä päivätoiminnasta jo 1990-luvun loppupuolella. Tuolloin liitto alkoi suunnitella tulevaa projektia. Ideoita toimintaan otettiin Ruotsista, jossa Afasiförbundet oli kehittänyt afaattisille henkilöille Prova på rum -toimintaa; kaikille afaattisille suunnatut tietokonetyöskentelypajat, jotka toteutettiin matalan kynnyksen toimintana eli kävijöiltä ei vaadittu läheteitä tai maksusitoumuksia. Inspiraationa toimi myös Afasifyren, joka on afaattisille henkilöille mielekästä päivätoimintaa tarjoava keskus Kristianstadissa.

RAY myönsi Aivoliitolle rahoituksen vuosiksi 2006–2009 Juttu-tupa-projektiin, jonka tavoitteena oli kehittää afaattisille henkilöille sosiaalista, syrjintää ehkäisevää ja osallisuutta lisäävää toimintaa. Projekti onnistui hyvin. Vuonna 2009 projektin päättyessä oli kehitetty Juttu-tupa-kurssimalli. Mallin siirtämisestä kansansivistyksen piiriin oli sovittu kaikilla projektin pilotti-paikkakunnilla: Rovaniemellä, Mustasaarella, Korsholmissa ja Helsingissä. Täten kansalaisopistoissa jatkoi viisi kurssia vuoden 2010 alussa, yksi kurssi Rovaniemen kansalaisopistossa, kaksi kurssia Mustasaaren aikuisopistossa (ruotsinkielinen ja suomenkielinen), yksi kurssi Helsingin suomenkielisessä työväenopistossa ja yksi kurssi Helsingin ruotsinkielisessä työväenopistossa, Arbiksessa.

Tammikuussa 2010 alkoi RAY:n myöntämä nelivuotinen projekti, Ovet auki afaattisille – Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin. Projektin tavoitteena oli juurruttaa, levittää ja edelleen kehittää Juttu-tupa-projektissa syntynyttä kurssimallia.

Helmikuussa 2014 RAY:n projektirahoitus on päättynyt, mutta Juttu-tupa-toiminta jatkuu. Suomessa toimii keväällä 2014 yhteensä 21 Juttu-tupa-kurssia yhteistyössä paikallisten kansalais- ja työväenopistojen kanssa. Voidaan todeta, että projekti onnistui. Tässä loppuraportissa kerrotaan tarkemmin projektista.

Kuva 1. Juttu-tupa-kurssit tammikuussa 2010 ja syyskuussa 2013.

Projektin lähtökohta

Ihminen kommunikoi kaikissa sosiaalisissa tilanteissa. Afasia, aivojen toimintahäiriöstä tai vauriosta johtuva kielellinen häiriö, tutkitusti vaikeuttaa sosiaalisiin tilanteisiin osallistumista ja altistaa sosiaaliselle syrjäytymiselle. Vuosittain noin 8 000 henkilöä saa aivoverenkiertohäiriöstä johtuen afasian. Kuntoutusta ei ole tarjolla riittävästi ja puheterapiapalvelut ovat jakautuneet epätasaisesti ympäri Suomea (Aivohalvaus- ja dysfasialiitto, 2010). Kuntoutuksen jälkeenkin moni syrjäytyy ja jää yksin kotiin.

Afasia on kielen oppimisen jälkeen saatu kielellinen häiriö, joka on seuraus aivoissa tapahtuneesta vauriosta. Tavallisin afasian aiheuttaja on aivoverenkiertohäiriö eli aivoinfarkti tai aivoverenvuoto. Vuosittain noin 25 000 ihmistä saa aivoverenkiertohäiriön, näistä 1/3 saa afasian.

Afasia on kommunikoinnin häiriö, joka vaikuttaa kaikkiin kielellisiin osa-alueisiin: puheen tuottamiseen, puheen ymmärtämiseen, lukemiseen ja kirjoittamiseen. Henkilöt, joilla on afasia, ovat olleet normaalisti kommunikoivia ihmisiä ennen aivoverenkiertohäiriön aiheuttamaa äkillistä kommunikointikyvyn menetystä. Afasia ei vaikuta ihmisen älykkyyteen. Henkilö, jolla on afasia, on edelleen järkevä aikuinen ihminen, jolla on samat tunteet ja kyky ajatella kuin ennen sairastumista. Afaattisella henkilöllä on edelleen samat tiedot, taidot, ajatukset ja tunteet tallella kuin ennen sairastumista, mutta hänen on vaikea tuoda niitä esiin. Vaikeutena on esimerkiksi muuttaa ajatukset puheeksi. Henkilöt, joilla on afasia, pelkäävät usein, että heitä pidetään tyhminä. Tämä on monesti syy sosiaalisen eristäytymiseen ja vähäiseen osallistumiseen.

RAY:n rahoittamassa Juttu-tupa-projektissa (2006–2009) todettiin, että afaattiset henkilöt hyötyvät tehtävään koulutetun ohjaajan vetämästä ryhmätoiminnasta, jossa tuetaan kommunikointia ja rohkaistaan osallisuuteen. Lisäksi todettiin, että afaattisten henkilöiden Juttu-tupa-päivätoiminta, nykyään kurssitoiminta, ei sovellu sosiaalitoimen järjestettäväksi. Kaikki afaattiset henkilöt eivät täytä vaikeavammaisuuden kriteereitä, eikä Juttu-tupa-toiminta matalan kynnyksen toimintana voi olla lakisääteistä vaikeavammaisten päivätoimintaa (Mankki, 2010).

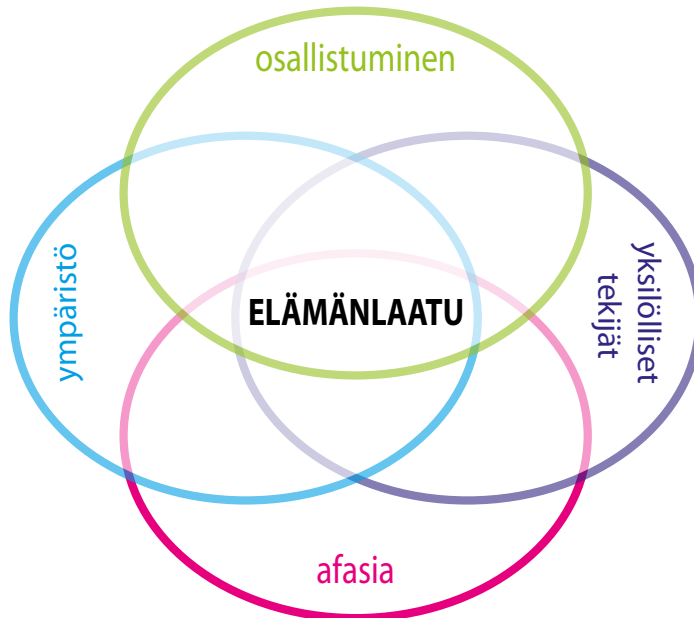
Sopiviksi yhteistyökumppaneiksi osoittautuivat kansalais- ja työväenopistot, jotka tarjoavat monipuolista kansansivistävää toimintaa kurssimuotoisesti. Vuosina 2010–2013 RAY-rahoitteisessa Ovet auki afaattisille – Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin -projektissa Aivoliitto jatkoi Juttu-tupa-kurssimallin kehittämistä ja levittämistä ympäri Suomea hyvällä menestyksellä.

Kuva 2. Juttu-tupalaisen kulttuuriteeman yhteydessä tekemä runo . Kuva Pirjo Laine.

WHO:n ICF-luokitukseen pohjautuva A-FROM-malli kuvaa afasiaa ja elämänlaatua. (Aura Kaganin ym. 2008) (kuva 3). Mallin pääajatuksena on, että afasia on vain yksi osa ihmisen elämää. Osallisuus elämän eri tilanteisiin on mahdollista afasiasta huolimatta, jos ympäröivä yhteiskunta ja lähi-ihmiset tukevat osallisuutta. Myös ihmisen yksilölliset tekijät, esimerkiksi itsetunto ja minäkuva, vaikuttavat siihen, millaisena hän kokee itsensä ja osallisuutensa.

Juttu-tupa-kursseilla afaattisten henkilöiden osallisuutta tuetaan tarjoamalla afasiaystävällinen ympäristö ja mahdollisuus kommunikoida tasavertaisena muiden kanssa. Juttu-tupa-verkoston tavoitteena on tukea kansalais- ja työväenopistoja esteettömän ja afasiaystävällisen ympäristön rakentamisessa.

Kuva 3. Malli elämänlaatuun vaikuttavista tekijöistä.

Suomennettu Kaganin ja muiden mallin pohjalta (Kagan ym. 2008).

Arviointikysely yhteistyöopistoille syksyllä 2013 osoitti, että kansalais- ja työväenopistoissa ei ole kokemusta afaattisista opiskelijoista, joten niissä tarvitaan tukea afaattisille soveltuvan opetuksen käynnistämiseen ja ylläpitämiseen. Afasiaystävällisen ympäristön rakentamisessa opettajien koulutus ja yleisöluennot ovat avainasemassa. Juttu-tupa-projektissa todettiin, että kuka tahansa ei sovellu ryhmänohjaajaksi. Tarvitaan tehtävään koulutettu henkilö, jolla on kokemusta puhevammaisten erityistarpeista. Toiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi on tärkeää jatkaa Juttu-tupa-toimintaa myös Aivoliiton kehittämisryhmässä.

Taustaa– Juttu-tupa-projekti 2006–2009

- Elokuussa 2006 projektikoordinaattori aloitti työnsä Juttu-tupa-projektissa silloisessa Aivo- halvaus- ja dysfasialiitossa.
- 8.3.2007 Juttu-tupa Rovaniemellä avasi ovensa, kevään aikana aloittivat myös Vaasan ja Helsingin Juttu-tuvat.
- Tammikuussa 2009 yhteistyö Arbiuksen kanssa käynnistyi
- Joulukuussa 2009 kaikki pilotteina toimineet Juttu-tuvat olivat siirtyneet kansansivistykseen, paikalliseen työväenopistoon tai aikuisopistoon.
- 150 afaattista henkilöä osallistui Juttu-tupa-toimintaan.

Projektin tavoite

Projektin päätavoite on afaattisten henkilöiden sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen sekä osallisuuden lisääminen Juttu-tupa-kurssitoiminnan avulla. Tavoitteena on myös Juttu-tupa-kurssimallin edelleen levittäminen sekä suomen- että ruotsinkielisiin kansalais- ja työväenopistoihin valtakunnallisesti. Toiminnan on todettu ehkäisseen sosiaalista syrjäytymistä ja edistäneen osallisuutta ja sitä kautta parantaneen afaattisten henkilöiden elämänlaatua (Mankki, 2010).

Projektin kohderyhmä

Henkilöt joilla on afasia

Toiminnan kohderyhmä on suomen- ja ruotsinkieliset vaikeasti ja keskivaikeasti afaattiset henkilöt, joilla on ollut aivoverenkiertohäiriö ja joiden aktiivinen puheterapeuttinen kuntoutus on päättymässä tai on päättynyt. Henkilöiden täytyy olla itsenäisiä päivittäisissä toiminnoissa. Mikäli henkilöllä on henkilökohtainen avustaja tai tulkki, hän voi osallistua toimintaan avustajan tai tulkin turvin.

Koska kyseessä on kansalaisopiston tai työväenopiston järjestämä kurssi, osallistujilta ei vaadita puheterapeuttin tai muun ammattilaisen lausuntoa afasiasta. Tärkeintä on, että henkilö itse kokee tarvitsevänsä/hyötyvänsä erityisryhmän toiminnasta. Kursseilla afasiaoirekuvat vaihtelevat paljon. Kokemus on osoittanut, että henkilöt, joilla on eritasoisia afasiaoirekuvia, soveltuvat hyvin samaan ryhmään.

Juttu-tupa-kurssien opettajat

Juttu-tupa-kurssien opettajille järjestetään kerran vuodessa koulutus, joka sisältää uusille opettajille peruskoulutuksen ja vanhoille opettajille jatkokoulutuksen. Koulutuksen sisällössä on huomioitu koulutuspalautteista saatu tieto. Koulutuksesta tarkemmin kohdassa ”Juttu-tupa-koulutus”.

Opistojen henkilökunta

Juttu-tupa-verkoston puitteissa koulutetaan kansalais- ja työväenopistojen henkilökuntaa ja opettajia. Tavoitteena on antaa heille eväitä kohdata afaattisia henkilöitä heidän käydessään opistolla ja osallistuessaan muihinkin ryhmiin kuin varta vasten afaattisille henkilöille tarkoitettuihin Juttu-tupa-kursseihin.

Opistojen muut opiskelijat

Kansalais- ja työväenopistoissa järjestetään maksuttomia yleisöluentoja aivoverenkiertohäiriöistä, afasiasta ja keskustelun tukemisesta. Tavoitteena on tiedon levittäminen ja ymmärryksen lisääminen, jolloin muiden opiskelijoiden kyky kohdata afaattinen henkilö paranee.

Kuva 4. Kommunikaatioryhmässä harjoitellaan kyllä- ja ei-vastauksien antamista.

Projektin toteutus

Resurssit

Projektissa on ollut kaksi työntekijää. Projektikoordinaattorina on toiminut puheterapeutti Victoria Mankki. Projektityöntekijänä on toiminut toimintaterapeutti Pirjo Laine elokuusta 2010 alkaen.

Johtoryhmä

Projektin edistymistä on valvonut projektille nimetty johtoryhmä sekä liittohallitus. Johtoryhmän kokoonpanossa on huomioitu projektin tarpeet ja kohderyhmä. Johtoryhmän jäsenet edustavat muun muassa kansansivistystä, kaksikielisyys on huomioitu ja afaattisilla henkilöillä on oma edustajansa. Johtoryhmä on kokoontunut säännöllisesti koko projektin ajan, yhteensä yhdeksän kertaa.

- Tiina Viljanen, toiminnanjohtaja, Aivoliitto, johtoryhmän puheenjohtaja
- Marika Railila, projektipäällikkö, Aivoliiton Yksi elämä -hankkeet
- Pirjo Laine, projektityöntekijä, toimintaterapeutti, Aivoliitto
- Victoria Mankki, projektikoordinaattori, puheterapeutti, Aivoliitto
- Peter von Koskull, kohderyhmän edustaja
- Eija Roisko, Tikoteekin johtaja, Kehitysvammaliitto
- Rose Heir, rehtori, Korsholms vuxeninstitut
- Pirkko Vuoti-Vainikka, rehtori, Rovaniemen kansalaisopisto
- Pirkko Rautakoski, yliopiston lehtori, logopedian koulutusohjelma, Åbo Akademi
- Matti Lehtihalmes, logopedian professori, Oulun yliopisto, Aivoliiton liittohallitus

Ohjausryhmä

Projektityöntekijöiden tueksi nimettiin projektin alussa ohjausryhmä. Ohjausryhmä on koostunut Aivoliiton työntekijöistä. Ohjausryhmän kokoonpanossa huomioitiin ammatilliset osa-alueet ja valtakunnallisuus sekä yhteys järjestökenttään. Ohjausryhmä on kokoontunut yhteensä 12 kertaa projektin aikana.

- Ann-Mari Veneskoski, palvelupäällikkö
- Piia Aro-Pulliainen, puheterapeutti
- Salla Pallari, puheterapeutti (vanhempainvapaalla 2013)
- Carita Sinkkonen, aluesuunnittelija, Tampereen aluetoimisto
- Virpi Lumimäki, aluesuunnittelija, liikuntasuunnittelija, Rovaniemen aluetoimisto
- Pirjo Laine, projektityöntekijä
- Victoria Mankki, projektikoordinaattori, Helsingin aluetoimisto

Puheterapeuttiopiskelijat

Projektin aikana yhteistyö logopedian koulutusohjelmien kanssa Turussa ja Helsingissä on ollut aktiivista. Puheterapeuttiopiskelijat Helsingin yliopistosta, Turun yliopistosta ja Åbo Akademiasta ovat suorittaneet ns. lyhyen harjoittelun Turun, Espoon ja Helsingin Juttu-tuvilla. Opiskelijat ovat suunnitelleet kommunikaatioryhmien sisällön sekä vastanneet sen toteutuksesta. He ovat osallistuneet toimintaan sekä kevät- että syyslukukauden ajan. Yhteensä 48 opiskelijaa on suorittanut harjoittelunsa Juttu-tupa-kursseilla vuosina 2010–2013.

Juttu-tupa-malli

Juttu-tupa-kurssi on Aivoliiton suunnittelema afaattisille henkilöille suunnattu kurssi, joka järjestetään kansalais- ja työväenopistoissa ympäri Suomen. Se järjestetään osana opiston kurssi-ohjelmaa, vrt. ruoanlaitto-, kieli- ja käsityökurssit. Kurssi on lukukausittain toistuva. Kurssille voi ilmoittautua mukaan jokainen afaattinen henkilö, joka on kiinnostunut toiminnasta.

Kohderyhmä

Kurssin kohderyhmänä on henkilö, jolla on afasia ja

- joka on itsenäinen päivittäisissä toiminnoissa; mikäli avustamisen tarve, voi osallistua avustajan kanssa
- joka liikkuu itsenäisesti, pyörätuoli tai rollaattori ei ole este
- jolla on kiinnostusta ja halua harjoitella kommunikaatiotaitojaan
- kaipaa mielekästä, tavoitteellista tekemistä
- kaipaa vertaistukea
- kokee itse hyötyvänsä kurssista.

Juttu-tuvan visio

- Madaltaa kynnyksiä
- Rakentaa ramppeja
- Luoda mahdollisuuksia

Kurssin runko ja tavoitteet

Kurssitoiminta on tavoitteellista toimintaa. Jokainen kurssikerta noudattaa samaa lukujärjestystä. Kurssin tavoitteena on tarjota opiskelijoille/ kurssilaisille mahdollisuuden opiskella uusia kommunikointikeinoja ja oppia uusia asioita eri teemojen kautta. Tavoitteena on myös tukea keskustelua ja osallisuutta ja siten ehkäistä syrjäytymistä.

Aika	Ohjelma	Esimerkki
45 minuuttia	Ajankohtaiset ja uutiset	Orientoituminen, päivän lehti, uutiset
30 minuuttia	Kahvitauko	
45 minuuttia	Teemakeskustelu	Terveys, historia, kulttuuri, ympäristö, luonto
45 minuuttia	Kommunikaatioharjoittelu	Pantomiimi, piirtäminen, kirjoittaminen

Juttu-tuvan lukujärjestys. Tuntien kestot ovat viitteellisiä. Kunkin kurssin aikataulu määräytyy käytössä olevasta tuntiresurssista.

Kurssit toteutetaan saman mallin mukaisesti koko Suomessa. Opetuskokonaisuuksien kestoissa esiintyy kuitenkin vaihtelua riippuen kunkin kurssin käytössä olevista tuntiresursseista. Tavoitteena on, että Juttu-tuvan kurssikerta koostuisi kolmesta tunnista, esimerkiksi klo 9–12. Kansalais- ja työväenopistojen tuntiresurssien rajallisuudesta johtuen kurssit ovat pituudeltaan 3 x 45 minuuttia. Myös kurssin hinta määrittelee kurssikerran pituuden. Joillakin paikkakunnilla kurssimaksusta tulisi liian kallis, mikäli kurssikerta olisi pitempi kuin 3 x 45 minuuttia. Lukukaudessa kurssit kokoontuvat 10–12 kertaa.

Kurssin sisältö

Kurssilla opettaja käyttää Tuetun keskustelun menetelmää kurssilaisten kommunikaation tueksi (Supported conversation for adults with aphasia, SCA™, Kagan & Shumway 2007). Opettajat käyvät SCA-koulutuksen Juttu-tupa-koulutuksen yhteydessä. (katso Juttu-tupa-koulutus)

Uutiset ja ajankohtaiset

Jokainen kurssikerta alkaa uutis- ja ajankohtaistuokiolla, jonka tavoitteena on tarjota kurssilaisille mahdollisuus keskustella meillä ja muualla tapahtuvista ajankohtaisista asioista. Uutistuo- kio aloitetaan orientoitumalla aikaan; kuinka mones päivä on, kuka viettää nimipäiviä ja mikä liputuspäivä on? Samoin huomioidaan myös lähestyvät juhlapyhät. Jokainen huomioidaan myös henkilökohtaisesti ja kysellään yleisesti kuulumisia ja vointeja.

Opetusmateriaalina käytetään paikallista päivän lehteä, esimerkiksi Turussa Turun Sanomia, Helsingissä Helsingin Sanomia, Hufvudstadsbladetia (HBL) ja Metro-lehteä. Arbiksessa, Helsingin ruotsinkielisessä työväenopistossa jokaiselle kurssilaiselle tulee oma HBL-lehti. Tunnin alus- sa jokainen lukee lehteä omien kykyjensä mukaan. Joku katsoo kuvia, toinen lukee otsikoita ja kolmas ehkä kykenee lukemaan kokonaisia artikkeleita. Tämän jälkeen keskustellaan uutisista ja luetaan mahdollisesti joitain uutisia yhdessä. Joihinkin ryhmiin kurssilaiset tuovat oman leh- tensä mukaan kotoa. Helsingissä on myös jaettu vastuu lehtien tuomisesta kurssilaisille: yksi kurssilainen tuo joka kerta nipun Metro-lehtiä, jotka hän on noutanut Rautatietasemalta ennen kurssikertaa.

Uutistuo- kion tukena voidaan myös hyödyntää internetistä löytyviä uutissivustoja, jolloin tieto- koneen näyttö heijastetaan valkokankaalle.

Teemakeskustelu

Teemakeskustelun tavoitteena on keskustelun tai tekemisen avulla opiskella uusia asioita. Tee- makeskustelussa pääpaino on teeman aiheessa. Teemaryhmään on valittu viisi eri aihealuetta, jotka ovat historia, kulttuuri, terveys ja hyvinvointi, ympäristö sekä luonto. Lukukauden aika- na käydään läpi kolme aihealuetta, mikä tarkoittaa että jokaista teemaa käsitellään 3–4 kertaa peräkkäin. Toteutustapaa voi kukin opettaja soveltaa omien mieltymystensä ja kurssilaisten tarpeiden mukaan. Toteutus voi olla tietovisa, peli, elokuva, keskustelu, kirjallisuus jne. Teema- keskustelussa tuetaan keskustelua ja kommunikointia eli kaikki puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointikeinot ovat käytössä, esimerkiksi kynä, paperi, kuvat, kartat, eleet ja ilmeet.

Teemakeskustelua voi myös toteuttaa vierailevien luennoitsijoiden avulla, esimerkiksi pai- kallinen AVH-yhdistys voi tulla kertomaan toiminnastaan, puhevammaisten tulkki voi kertoa tulkkauspalvelusta tai Celia-kirjastosta voidaan tulla pitämään esitystä äänikirjojen mahdolli- suuksista. Teemaan liittyen voidaan myös tehdä vierailu esimerkiksi museoon, tehtaaseen tai kirjastoon.

Kuva 5. Juttu-tuvissa käytetään kommunikoinnin apuna tukisanojen kirjoittamista paperille.

Opettajien tueksi tuotetaan niin sanottuja työkalukortteja (kuva 6). Ne koostuvat valmiista opetuskokonaisuuksista, joita opettajat voivat hyödyntää ja täten heiltä säästyy aikaa suunnittelutyöstä. Korteissa on yksityiskohtaiset ohjeet tarvittavista etukäteisvalmisteluista ja kuvaus toteutuksesta. Kortteja julkaistaan säännöllisesti opettajien extranetissä.

Juttu-tupa-opettajan käsikirja

Kommunikaatio; piirtäminen

Tavoite: piirtäminen kommunikaation tukena vahvistuu.

Valmistelu: tulosta jokaiselle kuva- ja sanall. Joutokossa on myös joitain hieman vaikeampia (jauheliha), joten silloin joutuu miettimään ku esittää. Voit myös tehdä omia listoja haluami (harrastusväline, kulkuneuvo, eläin, jne.). Vi kynä ja paperia.

Toteutus: näytä vuorotellen kaikille joko kuv kohta, niin että muut eivät näe. Pyydä häntä Muut arvaavat listalta, mitä kuva esittää. Saa

Vinkki! Harjoitelkaa piirtämistäkin useamma aikaisemmin julkaistu työkalukortti; piirtämi

Juttu-tupa-opettajan käsikirja

Kulttuuri; musiikki kuntouttavana tekijänä

Tavoite: eri musiikkilajien kautta saada tunnekokemuksia sekä jakaa ajatuksia muiden kanssa. Omasta musiikkiharrastuksesta ja mielimusiikista muille kertominen.

Taustaa: musiikin kuuntelun on todettu tehostavan aivojen kuntoutumista aivoinfarktin jälkeen. Asiasta on meneillä useita tutkimuksia yliopistomaailmassa ja Itä-suomessa ollut Fysiomusa – hanke.

Kokemuksena ollut, että musiikki voi toimia oivallisesti kuntoutujan apuna sairauden työstämisessä. Klassinen musiikki tuntui aktivoivan sairastuneita enemmän ryhmäkeskusteluun ja herätti monipuolisemmin tunteita kuin muunlainen musiikki. Laulamiseen pohjautuvan puheterapian on kuvantamistutkimuksin osoitettu parantavan puheen tuottamista afasiapotilailla

Barokin aikaiset sävellykset (Haydn, Mozart, beethoven) ovat tanssillisia sävellyksiä kun taas esim. Tsaikovskin Pähkinänsärkijä, Bizet'n oopperan Carmen sekä Sibeliuksen Tuonelan Joutsen aktivoivat tunnemaailmaa.

Eri musiikkilajien yhdistäminen huomioi kuitenkin paremmin kurssilaisten erilaisen musiikkimaun ja tuo kaikkien kannalta paremman lopputuloksen.

Valmistelu: voit edellisellä kerralla kysellä kurssilaisilta heidän musiikkimausta ja pyytää esim. tuomaan omaa lempimusiikkia mukanaan. Kerää myös erilaisia musiikkikappaleita, jotta tulee kuunneltua ja tutustuttua myös sellaiseen musiikkiin, mitä ei ehkä normaalisti kuuntele. Lainaa kirjastosta, tallenna netistä, spotifystä tms.

Kirjoita tai ota käyttöön hymynaama-asteikko, jonka avulla kurssilaiset voivat kertoa mielipiteensä. Voit myös leikata erivärisiä paperinpaloja, jotta kurssilaiset voivat värien avulla kertoa, miltä kappale tuntui.

Juttu-tupa-opettajan käsikirja

Kulttuuri; Izumi Tatenon kertomus

Tavoite: tutustua avh:n sairastaneiden elämään tarinoita siitä, miten muut ovat selvinneet. Tutus sairastumisen jälkeiseen tuotantoon.

Valmistelu:

1.kerta:

Tutustu etukäteen saamaasi kirjaan "Pystytkö sa Izumi Tatenosta kertova juttu. Voit myös etsiä to luettavaksi. Pöimi tekstistä asioita, jotka ehkä tu keskustelua.

Toteutus:

Lukekaa kertomus/ kertomukset kirjast joku/jotkut kurssilaisista haluavat. Kes myötä herättävät ajatuksia.

Kirjoita lukemisen aikana tukisanoja pa mahdollisuus seurata tarinaa.

2.kerta:

Etsi you tube- sivulta videoita hakusana myös etsiä Tatenon tuotantoa ennen sa internetistä.

Keskittyy kuuntelemaan kappaleita.

Tee tilanteesta rauhallinen; ylimääräise Musiikin kuunteleminen tuo varmasti m mieleen. Keskustelkaa millaisia tunteita surua, inhoa, rauhaa... Jos ette ole viel voitte keskustella yleensäkin kurssilais käy konserteissa? jne..... Tästä voitte ja keinoin.

Juttu-tupa-opettajan käsikirja

Kommunikaatio; eleet ja ilmeet

Tavoite: tunneilmaisun monipuolistuminen. ilmeisiin ja eleisiin liittyvien vaikeuksien tunnistaminen omalla kohdalla.

Valmistelu: Tulosta tunnekortit tuplana ja jos mahdollisuutta, lami noi ne. Katso aikaisemmasta työkalukortista (pantomimi; tunteet) alkuteksti ja kerro sen pohjalta kehonkielestä, tunteiden ilmaisemisesta ja siitä, kuinka se voi olla vaikeutunut sairastumisen johdosta (esim. apraksia).

Toteutus: Eleharjoituksia on hyvä tehdä useamman kurssikerran aikana, koska asia voi olla hyvinkin vaikea. Valitse erilainen toteutustapa tai tee samaa harjoitusta pari kertaa peräkkäin.

1.kerta: Kortit asetetaan pöydälle kuvapuoli alaspäin ja kurssilaiset poimivat kukin vuorollaan yksitellen kortteja pinosta. Kurssilainen näyttää kuvan kaikille, jonka jälkeen kaikki näyttelevät kortissa olevan tunteen. keskustellaan ja nimetään kortissa oleva tunne. Kirjoita tukisanat.

2. kerta: Kim-peliä tunnekorteilla. Valitse 4-5 tunnekorttia pöydälle kuvapuoli ylöspäin. Käydään yhdessä näytellen kortit läpi. Kaikki katsovat tarkasti ja painavat kortit mieleen. Sen jälkeen joku vuorollaan ottaa yhden kortin pois, niin että muut eivät katso mikä kortti häviää. Kurssilaiset saavat kertoa mikä kortti puuttuu vain näyttelemällä tunteen.

3.kerta: Soita erilaista musiikkia; rauhallista, hempeää, rämisevää, kovaa metallia, pimplutusta... Pyydä kurssilaisia näyttämään eleillä ja ilmeillä, miltä musiikki heidän mielestä tuntui kehossa ja kuulosti korvissa. Ei saa sanoa sanaakaan, kun kertoo omista tuntemuksista! Vain ilmeet ja eleet sallittuja..

Kuva 6. Esimerkkejä työkalukorteista.

Kommunikaatioryhmä

Kommunikaatioryhmässä harjoitellaan puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja. Yhdellä kerralla harjoitellaan aina yhtä keinoa, seuraavalla kerralla voidaan jatkaa saman keinoon kanssa, mutta erityyppisellä harjoituksella. Keinoja harjoitellaan pelien, harjoitusten ja muiden toimintojen kautta.

Olenaisena osana kommunikaatioharjoittelua on myös kurssilaisten tarjoama vertaistuki ja vinkkien jakaminen kurssilaisten kesken.

Kommunikaatioryhmässä käsitellään syyslukukauden alussa afasiaa ja sen vaikutusta kurssilaisten kommunikaatioon. Kurssilaiset saavat perustietoa afasiasta ja eri kommunikaatiomenetelmistä ja he jakavat kokemuksia omista afasiaoirekuvistaan. Afasiatietoisuus lisääntyy täten myös kurssilaisten joukossa ja he oppivat toisiltaan.

Niillä paikkakunnilla, joilla puheterapeuttiopiskelijat suorittavat harjoittelunsa Juttu-tupa-kurssilla, opiskelijoilla on vastuu kommunikaatioryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta. Opiskelijat kirjoittavat suunnitelmansa jokaiselle kerralle niin että suunnitelma ja sisältö pystytään käyttämään myös niillä kursseilla, joilla ei ole opiskelijoita käytettävissä. Puheterapeuttiopiskelijat valmistavat täten muille opettajille hyödyllisiä tehtäviä. Opiskelijat saavat ohjausta projektityöntekijöiltä ja Aivoliiton Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutilta.

Kahvitauko

Kahvitauko on olennainen osa Juttu-tupa-mallia. Se toimii vastapainona muuten niin strukturoidulle ja tavoitteelliselle toiminnalle. Tauko toteutetaan eri tavoin opistosta riippuen. Osa kursseista keittää kahvin luokahuoneessa ja kerää kurssilaisilta kahvimaksun. Osa kursseista käy kahvilla opiston kahvilassa, jolloin kahvitauko myös toimii arvokkaana asiointi- ja rahankäytönharjoituksena. Välillä kurssilaiset tuovat omia leivonnaisiaan tarjottavaksi kahvitauolla. Siirtymisissä kahvitauolle tuetaan myös kurssilaisia itsenäiseen aktiivisuuteen ja liikkumiseen, esimerkiksi kävelyharjoitus kahvilaan.

Kahvipöydän ääressä kuulumisten vaihtaminen tapahtuu luontevasti ja rennosti, mikä auttaa ryhmäytymistä ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Opettajat ja mahdolliset harjoittelijat osallistuvat myös kahvitaukoon ja tarjoavat tukensa sitä tarvitseville.

Esimerkkinä yhden kurssin kolmen kerran toteutus

1. kerta

9.00–9.45 Uutiset ja ajankohtaiset

9.45–10.15 Kahvitauko

10.15–11.00 Teemakeskustelu (kulttuuri): RUNOT/LORUT; kuunnellaan CD:ltä runoja ja keskustellaan runojen herättämistä ajatuksista. Kurssilaiset saavat kotitehtäväksi tuoda mukanaan omia mielirunojaan tai itse kirjoittamiaan runoja.

11.00–12.00 Kommunikaatioryhmä: PANTOMIIMI; esittämisen eli pantomiimin harjoittelu kommunikaation tukena. Kurssilaiset saavat kuvia esineistä, niin että muut eivät näe kuvaa. He kertovat muille esittämällä, mikä esine on kyseessä. Muiden pitää arvata; sanalistat apuna.

2. kerta

9.00–9.45 Uutiset ja ajankohtaiset

9.45–10.15 Kahvitauko

10.15–11.00 Teemakeskustelu (kulttuuri): RUNOT/LORUT; Luetaan kurssilaisten tuomia sekä ohjaajan valitsemia runoja/loruja. Jotkut kurssilaisista kirjoittavat omia runoja ja he saavat kertoa harrastuksestaan.

11.00–12.00 Kommunikaatioryhmä: PANTOMIIMI; Harjoitellaan tunteiden näyttämistä. Opitaan tunnistamaan toisten ilmeitä sekä ilmaisemaan omia tunteita eleillä. Kurssilaisista on otettu valokuvia, joissa he esittävät erilaisia tunteita; käytetään tunnekortteja harjoitteluun.

3. kerta

9.00–9.45 Uutiset ja ajankohtaiset

9.45–10.15 Kahvitauko

10.15–11.00 Teemakeskustelu (kulttuuri): RUNOT/LORUT; Tehdään pieniä runoja yhdessä ja erikseen ja leikitellään sanoilla. Lapuille kirjoitettu yksittäisiä sanoja, joista kurssilaiset muodostavat runoja. Kukin tekee oman runon tai yhdessä toisen kurssilaisen kanssa. Runot luetaan yhdessä ja ne kuvataan tai kirjoitetaan muistiin myöhempää käyttöä varten.

11.00–12.00 kommunikaatioryhmä: PIIRTÄMINEN; Harjoitellaan piirtämistä kommunikaation tukena. Kurssilainen nostaa pussista esineen, niin että muut eivät näe. Hän kertoo piirtämällä muille, mikä esine on kyseessä. Muiden pitää arvata; sanalistat apuna.

Projektin työntekijät ovat valmistaneet jokaisesta edellä mainitusta teema- ja kommunikaatioryhmästä erillisen työkalukortin, joka löytyy extranetistä. Kukin opettaja voi muokata sisältöä omalle kurssilleen sopivaksi.

Juttu-tupa keittiössä

Helsingin työväenopistossa sekä ruotsinkielisessä Arbiksessa Juttu-tupa-kurssilaiset pääsevät myös opiston keittiöön valmistamaan ruokaa. Kotitalousopettaja vastaa ruoanlaittokertojen suunnittelusta sekä toteutuksesta. Opettaja ei kuitenkaan yksin selviä kaikkien kurssilaisten ohjaamisesta, joten Aivoliitolta saatu konkreettinen tuki ja apu paikan päällä ruoanlaittokertojen aikana on tärkeä toiminnan onnistumiselle.

Ruokien suunnittelussa on otettu huomioon ravitsemussuositukset ja sitä kautta kurssilaiset saavat tietoa terveellisestä ruokavaliosta sekä siitä, kuinka sitä valmistetaan. Reseptit muokataan afaattisystävällisiksi ja opettaja on saanut siihen Aivoliitolta ohjauksen. Ruokien suunnittelussa otetaan huomioon myös kurssilaisten mahdolliset motoriset puutosoireet; ohjeet ovat helppoja ja ohjaavat käyttämään esim. puolivalmisteita sekä pakasteita.

Arbiksen keittiöstä on tehty afaattisystävällinen lisäämällä kaappien oviin kuvat kaapissa olevista tavaroista. Kotitalousopettajat ovat myös osallistuneet Juttu-tupa-opettajien koulutukseen, joten heillä on hyvät valmiudet kohdata Juttu-tupa-kurssilaiset.

Kurssin opettajat

Juttu-tupa-mallissa ei ole määritelty tarkempia kriteerejä siihen, kuka tai millä koulutuksella voi toimia opettajana kurssilla. Edellinen projekti (Juttu-tupa 2006–2009) osoitti, että tärkeämpää kuin tietty koulutus on ennen kaikkea kiinnostus toimia opettajana erityisryhmälle sekä halu oppia aikuisten kommunikointivaikeuksista ja afaattisten henkilöiden kohtaamisesta. Ainoa ehdoton kriteeri on, että opettaja saa Juttu-tupa-koulutuksen.

Vuosien varrella opettajien joukossa on ollut fysioterapeutteja, perushoitajia, puheterapeutteja, puhevammaisten tulkkeja, puheterapeuttiopiskelijoita sekä eri aineiden opettajia. Osa opistoista on itse löytänyt opettajan, osa opistoista on hyödyntänyt Aivoliiton rekrytointiapua. Kaikilla opistoilla ei ole resursseja hakea yksittäistä henkilöä yhtä erityiskurssia varten. Tämän takia Aivoliiton rekrytointiapu ja verkostot monesti varmistavat kurssin toteutumisen.

Kokemus on osoittanut, että jokaiselle kurssille on syytä olla varaopettaja, jotta toiminta toteutuisi tavoitteiden mukaisesti myös opettajan ollessa estynyt. Jokaiselle kurssille pyritäänkin kouluttamaan varsinaisen opettajan lisäksi vähintään yksi varaopettaja.

Opettajat toimivat Juttu-tupa-opettajina joko osana opetusvelvoitettaan, mikäli opettajana on päätoiminen opiston opettaja, tai opiston palkkaamina tuntiopettajina. Aivoliitto ei osallistu opettajien palkkakustannuksiin.

Ilmoittautuminen kursseille

Kurssille ilmoittautuminen asettaa haasteita monelle henkilölle, jolla on afasia. Suurimmalla osalla kansalais- ja työväenopistoista on käytössä sähköinen tai puhelimitse tehtävä ilmoittautumismenettely. Moni afaattinen henkilö ei pysty toiminaan sähköisessä ilmoittautumisympäristössä lukemis-, kirjoittamis- tai hahmottamisvaikeuksien takia. Puhelimitse ilmoittautuminen taas on monelle ylipääsemätön este puhe- ja puheenymmärtämisvaikeuksien takia. Jotta ilmoittautuminen Juttu-tupa-kursseille onnistuisi, malliin kuuluu myös sovellettu ilmoittautumiskäytäntö opistojen normaalin ilmoittautumiskäytännön lisäksi. Tämä mahdollistaa sen, että kurssilaiset voivat ilmoittautua suoraan kurssin opettajalle puhelimitse tai tulla paikan päälle ilmoittautumaan kurssin alkaessa. Yhteistyöopistot ottavat ilmoittautumisia vastaan myös kanslioissaan. Tämä on suuri etu henkilölle, joka ei pysty kommunikoimaan puhelimesta tai sähköpostitse. Moni kurssilainen jatkaa kurssilla useita lukukausia peräkkäin. Jotta ilmoittautuminen olisi mahdollisimman helppoa, opistojen kanssa on sovittu, että kurssin opettajat voivat ottaa ilmoittautumisia vastaan jo edellisen lukukauden lopussa. Kansalais- ja työväenopistot lähettävät kurssilaisille vielä muistutuskirjeen kotiin ennen uuden kurssin alkua.

Juttu-tupa-kurssin rahoitus opistoissa

Koska Juttu-tupa-kurssit järjestetään osana opistojen normaalia kurssitarjontaa, kurssien rahoitus vaihtelee opistojen välillä. Arviointikysely opistoille osoitti, että 64 % opistoista hyödyntää Juttu-tupa-kurssin rahoituksessa opetusministeriön normaaleja valtionosuuksia eli kurssi toteutetaan normaalina valtionosuuskurssina. 64 % vastanneista opistoista hyödyntää opetushallituksen myöntämiä opintoseteleitä kurssin rahoitukseen. Yksi opisto ilmoitti käyttävänsä LAKE-rahoitusta kurssin toteuttamiseen. Tämä tarkoittaa, että tavallisimmin Juttu-tupa-kurssien rahoitus toteutetaan niin kuin suurin osa muistakin kansansivistyksen kursseista eli kurssimaksuilla ja OPM:n sekä OPH:n tuella.

Osa rahoituksesta tulee kurssilaisten kurssimaksuista. Kurssimaksu vaihtelee 10–70 euron välillä. Kurssin järjestelykustannuksien takia jokainen opisto on määritellyt minimiosallistujamäärän kurssille, joka vaihtelee 5–7 osallistujan välillä. Osa opistoista määrittelee erityisryhmien kursseille, kuten Juttu-tuvalle, alhaisemman minimiosallistujamäärän kuin tavanomaisille kursseille. Mikäli minimiosallistujamäärä ei täyty, kursseja ei järjestetä. Joissakin tapauksissa opistot ovat tehneet poikkeuspäätöksen toteuttamalla kurssin, jossa on vaadittua vähemmän ilmoittautuneita.

Kuva 7. Puhetta tukevat ja korvaavat keinot ovat ahkerassa käytössä; tässä piirtäminen ja osoittaminen.

Aivoliiton tarjoama tuki

Syksyn 2013 arviointikyselyissä ilmeni, että yhteistyöopistot kokivat Aivoliiton tarjoaman tuen välttämättömäksi Juttu-tupa-kurssien toteuttamisessa. Juttu-tupa-mallissa Aivoliiton tehtävä on tarkoin määritelty.

Yhteydenotto opistoihin

Aloite kurssitoiminnan käynnistämisestä tapahtuu keskitetysti Aivoliitosta koko Suomessa. Aivoliiton Juttu-tupa-koordinaattori on yhteydessä opistoon ja sopii tapaamisesta. Siinä kerrotaan Juttu-tupa-mallista, Aivoliiton tarjoamasta tuesta sekä työjaosta opiston ja Aivoliiton välillä. Yleensä tapaamisen aikana päätetään kurssin aloittamisesta. Useimmiten kurssi käynnistetään kokousta seuraavan lukukauden alussa. Otollisin aika kurssin aloittamiseen on syyslukukausi.

Opettajien kouluttaminen

Aivoliitto vastaa opettajan kouluttamisesta. Koulutus antaa opettajalle Juttu-tupa-pätevyyden. Kokemus on osoittanut, että varsinaisen opettajan lisäksi kannattaa kouluttaa vähintään yksi varaopettaja kullekin opistolle tai paikkakunnalle. Joistakin opistoista myös suunnittelijaopettaja ja/tai rehtori on osallistunut Juttu-tupa-koulutukseen. Tämä on osoittanut hyväksi käytännöksi kurssin juurtumista ja jatkuvuutta ajatellen.

Toiminnan ja sisällön kehittäminen

Aivoliiton Juttu-tupa-verkoston työntekijät vastaavat kurssitoiminnan kehittämisestä valmistelemalla ja suunnittelemalla materiaalia Juttu-tupa-kurssien käyttöön. Materiaali tarkoittaa käytännössä sitä, että projektityöntekijät kehittävät ohjelmakokonaisuuksia, joita kirjataan ns. ohjelmakortteihin/työkalukortteihin. Ne ovat valmiita opettajien käytettäväksi ja säästävät opettajilta huomattavan työmäärän.

Lukukausien alussa Aivoliitto tukee opistoja, jotta kurssi saadaan kesä- tai joulutauon jälkeen käyntiin. Opistojen kansliat saavat käyttöönsä sähköisen esitteen (kts. markkinointiapu), jonka he voivat tulostaa ja lähettää vanhoille kurssilaisille tiedoksi/muistutukseksi uuden lukukauden käynnistymisestä. Aivoliitto mainostaa Juttu-tupa-kursseja myös sopeutumisvalmennuskursseillaan ja omien verkostojensa kautta, jotta saadaan riittävä määrä kurssilaisia.

Suvituulen kehittämisryhmän ylläpitäminen

Erityisosaamiskeskus Suvituulella Turussa kokoontuu tiistaisin kaksi kehittämisryhmää. Toiminta alkoi kuuden hengen ryhmällä marraskuussa 2010. Suuren kysynnän vuoksi ryhmiä lisättiin kahteen elokuussa 2011. Tällä hetkellä Turun kehittämisryhmissä on mukana 17 kurssilaista ja suurin osa on ollut mukana aktiivisesti alusta asti. Poisjäännit ovat yleensä olleet sairastumistapauksia tai kurssilaisen kunto on heikentynyt niin, ettei hän enää jaksaa osallistua toimintaan. Ryhmät kokoontuvat Kommunikaatiokeskuksen tiloissa.

Kehittämisryhmät perustettiin, jotta projektin työntekijät saisivat ruohonjuuritason tuntuman työhön. Turun kehittämisryhmät poikkeavat opistojen kursseista siinä, että Aivoliitto ry tarjoaa tilat ja opettajana toimii projektityöntekijä, joka kuuluu Aivoliiton henkilökuntaan. Ryhmään osallistuminen on myös ilmaista.

Kehittämisryhmät ovat ensiarvoisen tärkeitä Juttu-tupa-toiminnan suunnittelun ja laajentumisen kannalta. Ryhmissä kokeillaan erilaisia toteutustapoja, joiden pohjalta suunnitellaan ja muokataan opettajille materiaalia; ohjelmakortit koekäytetään ensin kehittämisryhmässä. Ryhmistä saadaan myös tietoa afasian eri muodoista. Jokaisella kurssilaisella on omanlaisensa afasia ja tämä asettaa erityishaasteita ohjaamiselle ja ryhmädynamiikan syntymiselle.

Kehittämisryhmissä saatujen kokemusten perusteella on saatu tärkeää tietoa erityisryhmän ohjaamiseen liittyvistä yksityiskohdista, jota on sitten voitu jakaa eteenpäin verkoston opettajille. Opettajien koulutuksen sisältö pohjautuuakin teorian lisäksi vankkaan käytännön kokemuksen kehittämisryhmistä.

Suvituulen kehittämisryhmät tekevät tiivistä yhteistyötä Kommunikaatiokeskuksen, Åbo Akademien sekä Turun yliopiston logopedian laitosten kanssa. Kevät- ja syyslukukauden aikana harjoittelun suorittaa 12 puheterapeuttiopiskelijaa. Opiskelijat vastaavat kommunikaatioryhmän suunnittelusta ja toteutuksesta. He valmistavat kommunikaatioharjoituksista ohjelmakortteja, jotka lisätään extranettiin opettajien käyttöön.

Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutti toimii yhdessä projektikoordinaattorin kanssa puheterapeuttiopiskelijoiden ohjaajana. Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutin työpanos on mahdollistanut sen, että opiskelijoita on voitu ottaa harjoitteluun sekä aamupäivä- että iltapäiväryhmään. Juttu-tuvassa harjoittelussa olleet, ammattiin valmistuvat puheterapeutit toimivat myös Juttu-tuvan markkinoijina omilla tulevilla työpaikoillaan.

Opettajan ja opiston ohjaus ja tukeminen

Mikäli opettaja lukukauden aikana tarvitsee opastusta tai ohjausta erityisryhmän toimintaan, Juttu-tupa-verkoston työntekijät voivat tulla käymään kurssitapaamiseen, jolloin avun ja ohjauksen antaminen on helpompaa. Varsinkin kurssitoiminnan alussa pyritään siihen, että Juttu-tupa-verkostosta tullaan käymään uudella Juttu-tupa-kurssilla.

Kun kurssilaiset ohjaustapaamisen aikana tulevat Aivoliiton työntekijöille tutuiksi, on myös opettajan ohjaus helpompaa. Opettajat saavat ohjausta myös puhelimitse ja sähköpostitse tai Juttu-tupa-extranetin keskustelupalstan kautta.

Rekrytointiapu

Juttu-tupa-kurssin opettaja on yleensä joko opiston päätoiminen suunnittelusta vastaava opettaja tai tuntiopettaja. Tuntiopettajat ovat löytyneet joko opiston omasta opettajakunnasta tai Aivoliiton Juttu-tupa-verkoston rekrytointiavun kautta. Mikäli opettaja löytyy Aivoliiton kautta, opisto palkkaa hänet tuntiopettajaksi niin kuin kenet tahansa tuntiopettajan. Opettajat eivät ole työsuhteessa Aivoliittoon.

Kuva 8. Juttu-tupa-kurssilaiset saavat tukea kommunikointiin.

Viestintä ja markkinointi

Koska Juttu-tupa-kurssin kohderyhmä on haasteellinen markkinoinnin kannalta, Aivoliiton Juttu-tupa-verkosto tarjoaa opistoille myös markkinointiavun.

Opisto saa käyttöönsä Aivoliiton suunnitteleman sähköisen kurssiesitteen (kuva 9). Sen suunnittelussa on huomioitu afaattisten henkilöiden erityistarpeet. Esite on kirjoitettu afaattisystävällisellä kielellä ja siinä on käytetty selkeitä kuvia ja karttoja. Jokaiselle opistolle on teetetty oma esite.

Opistot postittavat esitteitä vanhoille kurssilaisille ennen kurssin aloitusta joka lukukausi. Tämä varmistaa sen, että kurssilaiset saavat tiedon kurssin alkamisesta.

Pratkvarnen

Kurs för personer som har afasi

Sänker trösklar, bygger ramper, möjliggör

Pratkvarnen™-kursens målsättning är att öka delaktigheten hos personer som har afasi, att uppmuntra och stöda kommunikation och att erbjuda kamratstöd.

Varje kursgång följer samma struktur:

- diskussion om aktualiteter och nyheter
- temadiskussioner, t. ex. hälsa, historia, kultur, omgivning och natur
- kommunikationsövningar

Det går bra att delta i kursen med stöd av taltolk.

Kursdeltagarna har möjlighet att påverka kursgångernas innehåll- vi planerar tillsammans!

Vi erbjuder alla kursdeltagare en jämlik möjlighet till delaktighet och kommunikation!

Välkommen med!

Pratkvarnen

Jakobstads svenska arbetarinstitut

Tidpunkt: Måndagar kl 13-15.15 under tiden 23.9-9.12.

Adress: Storgatan 10.

Anmälning:

Anmälning i samband med första kursgången.

Kursavgift: 33 e

Lärare: Gun Nyholm-Stara, Carola Lassila och Bill Ravall

Hjärnförbundets kontaktperson: projektkoordinator, talterapeut Victoria Mankki
tel: 0400 909 904
e-post victoria.mankki@aivoliitto.fi

www.aivoliitto.fi

Kuva 9.
Opiston käyttöön
suunniteltu kurssiesite.

Esitteitä päivitetään kaksi kertaa vuodessa, minkä jälkeen esitteet toimitetaan sähköisesti yhteistyöopistoille, jotka voivat tulostaa niitä ja käyttää markkinointiin omien verkostojensa kautta. Esite koostuu kahdesta osasta; esitteen yläosa antaa yleistä tietoa Juttu-tupa-kurssista ja alaosa antaa paikkakuntakohtaista tietoa. Esite on suunniteltu niin, että sen voi taittaa, jolloin näkyviin jää ainoastaan tiettyä kurssia koskevaa tietoa.

Aivoliitto levittää esitteitä omien verkostojensa kautta, esimerkiksi aluesuunnittelijoiden, Yhdistyspostin, paikallisyhdistysten, Kommunikaatiokeskuksen, sopeutumisvalmennuskurssien, koulutustilaisuuksien ja muiden paikallisten ja valtakunnallisten verkostojen kautta (puheterapeutit, kuntoutusohjaajat, AVH-yhdyshenkilöt).

Jokaisella kansalais- ja työväenopistolla on oma kurssiohjelma, jossa myös kerrotaan Juttu-tupa-kursseista. Opistojen verkkosivuilla löytyy myös tietoa Juttu-tupa-kurssista. Joidenkin opistoiden sivuilta löytyy myös Aivoliiton tekemä kurssiesite.

Aivoliiton AVH-lehden joka numerossa on ollut artikkeli Juttu-tupa-toiminnasta (kuva 10). AVH-lehti tavoittaa neljä kertaa vuodessa noin 10 000 henkilöä. Lehtiä jaetaan myös sairaaloissa, terveyskeskuksissa ja kuntoutuslaitoksissa, joten lopullinen lukijamäärä on todennäköisesti vielä suurempi.

Paikallislehdissä on myös kirjoitettu Juttu-tupa-toiminnasta, esimerkiksi Savon Sanomissa ja Hufvudstadsbladeten Arbis-liitteessä.

Projekti on ollut esillä myös kansainvälisesti postereilla: kesällä 2011 pohjoismaisessa Hyvinvointisymposiumissa Turussa ja keväällä 2013 pohjoismaisessa Afasiakongressissa Göteborgissa.

FREDRIKA JANSSON JA CAMILLA WENNSTRÖM

Harjoittelujaksolta kokemusta ja tietoa afasiasta

Harjoittelu Aivoliiton Juttu-tupa-ryhmässä antoi meille logopedian opiskelijoille arvokasta käytännön kokemusta ja tietoa.

Pirjo Laine

Juttu-tuvassa tehtiin myös upeita käsitöitä Knit 'n' Tag Turku-tapahtumaan. Ohjaamassa opiskelija Fredrika Jansson. Lue lisää Knit 'n' Tag-tapahtumasta lehden sivulta 30.

Logopedian opinnoissa perehdyimme muun muassa puheen, äänen, kielen ja kommunikoinnin kehitykseen ja häiriöihin. Opintoihin kuuluu myös viisi asiakaskuntoutusjaksoa, joista saimme suorittaa yhden Turun Juttu-tupa-ryhmässä.

Harjoittelumme tavoitteena oli saada monipuolinen kuva afasiasta. Puheterapeutti **Victoria Mankki** ja Juttu-tuvan vetäjä, toimintaterapeutti **Pirjo Laine** ohjasivat meitä harjoittelujaksomme aikana ja antoivat arvokkaita neuvoja. Monimuotoiset afasian oireet saattavat opiskelijan näkökulmasta näyttää toisenlaisilta kuin kokeneen puheterapeutin näkökulmasta. Siksi oli hyödyllistä saada uudenlaisia näkökulmia asioihin.

Harjoittelujakson alussa saimme osallistua Aivoliiton Tuetun keskustelun -koulutukseen. Saimme myös vinkkejä miten voimme ottaa käyt-

töön erilaisia kommunikointimenetelmiä ja parantaa keskustelutaitoja. Toivomme ja uskomme, että pystymme nyt harjoittelujakson jälkeen keskustelemaan paremmin henkilöiden kanssa, joilla on afasia.

Saimme myös suunnitella ja vetää Juttu-tupa-ryhmän toimintaa. Harjoittelimme kommunikointikeinoja kuten eleiden ja ilmeiden käyttöä sekä kirjoittamista ja piirtämistä keskustelun tukena. Pelasimme myös korttipelejä, piirsimme sarjakuvia, irvistelimme peilien edessä ja esitimme pantomiimia. Erilaiset harjoitukset osoittivat, kuinka vaihtelevia oirekuvia eri henkilöillä voi olla.

KÄYTÄNNÖN TIETOA

Juttu-tupa oli meille mainio tilaisuus tutustua erilaisiin henkilöihin, joilla on afasia. Kurssilaisilta oli aina mah-

dollista kysyä miltä heistä erilaisissa tilanteissa tuntuu. Saimme heiltä arvokasta tietoa afasiasta ja afasian kanssa elämisestä. Teoreettinen tietämys sai siten konkreettista tukea ja opimme paljon. Saimme myös paremman käsityksen siitä, miten erilaisia oireet ja vaikeudet voivat olla eri henkilöillä.

Tulevina puheterapeuteina oli myös hienoa nähdä miten ryhmäläiset kommunikoivat vaikeuksista huolimatta. Huomasimme, että Juttu-tuvan kokoontumisiin halutaan tulla mukaan. Jos joutuu olemaan poissa, tullaan vieläkin suuremmalla ilolla seuraavalla kerralla.

Haluamme lähettää terveisiä ryhmäläisille ja kiittää kaikkia tästä kokemuksesta ja mukavasta harjoittelujaksosta. Rentouttavaa kesää kaikille! ▲

Fredrika Jansson ja
Camilla Wennström opiskelevat
puheterapeuteiksi Åbo Akademiassa.

Kuva 10. Artikkelin Juttu-tupa-toiminnasta AVH-lehdessä.

KURSSIT KEVÄÄLLÄ 2014

Suomenkieliset Juttu-tupa-kurssit

Espoo

Espoon työväenopisto, Adjutantinkatu 1, Mäkkylä, Tarjaluokka. Maanantaisin 13.1.–14.4. klo 9.30–12. Ilmoittautuminen kansliaan, p. 09 8165 0000 tai paikan päällä.

Helsinki I

Helsingin suomenkielinen työväenopisto, Helsinginkatu 26, 4 krs. Perjantaisin 24.1. alkaen klo 10–12.15. Ilmoittautuminen kansliaan, p. 09 3108 8610.

Helsinki II

Helsingin suomenkielinen työväenopisto, ks. osoite yllä. Perjantaisin 24.1. alkaen klo 10–12.15.

Kajaani

Kaukametsän opisto, Koskikatu 2–4. Tiistaisin 7.1.–1.4. (talviloma vko 10) klo 14–17. Ilmoittautuminen kansliaan, p. 08 6155 2936.

Mustasaari

Mustasaaren aikuisopisto, Koulutie 1. Keskiviikkoisin 15.1.–16.4. klo 9.30–12. Ilmoittautuminen kansliaan, p. 06 327 7261.

Rovaniemi

Rovaniemen kansalaisopisto, Rovala 5. Keskiviikkoisin klo 15–17.30. Ilmoittautuminen opiston kansliaan tai paikan päällä.

Turku

Erytisosaamiskeskus Suvituuli, Aivoliitto ry. Tiistaisin 14.1.–27.5. kaksi ryhmää klo 9–12 ja 13–16.

Tampere

Ahjola, Rientolan toimipiste. Keskiviikkoisin 22.1.–2.4. (talviloma viikolla 9) klo 16.45–19. Ilmoittautuminen p. 044 553 8445.

Kuopio

Kuopion kansalaisopisto, Puistokatu 20. Tiistaisin 14.1.–8.4. klo 10–11.45. Ilmoittautuminen paikan päällä.

Oulu

Oulun kansalaisopisto, Kumppanuuskeskus, Isokatu 47; Isoseppä. Maanantaisin klo 13.1.–24.3. klo 15.30–17.15. Ilmoittautuminen opiston kansliaan.

Ylivieska

Ylivieskan kansalaisopisto, liikuntakeskus Närhitie 2, kokoushuone. Tiistaisin 28.1.–25.3. klo 14.15–15.45. Ilmoittautuminen kansliaan, p. 08 429 4321.

Vantaa

Vantaan aikuisopisto/Myyrinki, Vaskivuorentie 10B, 3.krs., teorialuokka. Maanantaisin 24.3.–2.6. klo 10–12.30. Ilmoittautua voi Opistotalolla, Lummetie 5, p. 09 8392 4342 toimiston aukioloaikoina.

Pori

Otsolan kansalaisopisto, Juhana Herttuankatu 16. Torstaisin 23.1.–27.3. klo 14.30–16.45. Ilmoittautuminen p. 02 630 1515.

Lohja

Hiiden opisto, Lohjan opistotalo, Linnaistenkatu 9. Tiistaisin 7.1.–8.4. klo 9.30–12. Ilmoittautuminen paikan päällä.

Jyväskylä

Jyväskylän kansalaisopisto, Vapaudenkatu 39–41. Tiistaisin 7.1.–11.2. klo 14.15–16.30. Ilmoittautuminen p. 014 266 4071 tai paikan päällä opiston kansliaan.

Savonlinna

Linnalan setlementti, Pappilankatu 6 (Linnalan sisäpiha). Keskiviikkoisin 22.1. alkaen klo 10–12 (10 kurssikertaa). Ilmoittautuminen opiston kansliaan p. 015 511 80.

Svenskspråkiga kurser

Helsingfors

Helsingfors Arbis, Dagmarsgatan 1. Torsdagar kl 10–13, under tiden 9.1.–10.4, . Anmälning till Arbis kansli.

Korsholm

Korsholms vuxeninstitut, Skolvägen 1, Fredagar kl 10–12.30, under tiden 17.1.–2.5. Anmälning till institutets kansli.

Raseborg

Raseborgs medborgarinstitut i Karis, Torggatan 8. Torsdagar kl 10–12.30, under tiden 23.1.–20.3. Anmälning till kansliet tel 019 289 2765 eller på webben www.raseborg.fi/mbi.

Jakobstad

Jakobstads svenska arbetarinstitut, Tobaksmagasinet, Jakobsgratan 9. Måndagar kl 13.00–15.15 under tiden 8.1–31.3. Anmälning via internet på adressen www.opistopalvelut.fi/jakobstad. eller via telefon på nummer 786 3264 eller genom ett personligt besök på vårt kansli.

Kuva 11. Jokaisessa AVH-lehdessä on opistojen kurssiaikataulutiedot.

Juttu-tuvan vuosikello

Kevätlukukausi

Tammikuu	Helmikuu	Maaliskuu	Huhtikuu	Toukokuu
Ilmoittautuminen kurssille	Kurssi	Kurssi	Kurssi loppuu/osa opistoista	Kurssi loppuu/osa opistoista
	Hiihtoloma	Hiihtoloma	Lukukauden arviointi, kurssilaiset ja opettajat arvioivat toimintaa	Lukukauden arviointi, kurssilaiset ja opettajat arvioivat toimintaa
Kurssit alkavat	Neuvottelut uusien opistojen kanssa	Neuvottelut uusien opistojen kanssa	Arviointilomakkeiden palautus opistoille ja Aivoliittoon	Arviointilomakkeiden palautus Aivoliittoon, markkinointiesitteiden päivitys ja lähetys opistoille

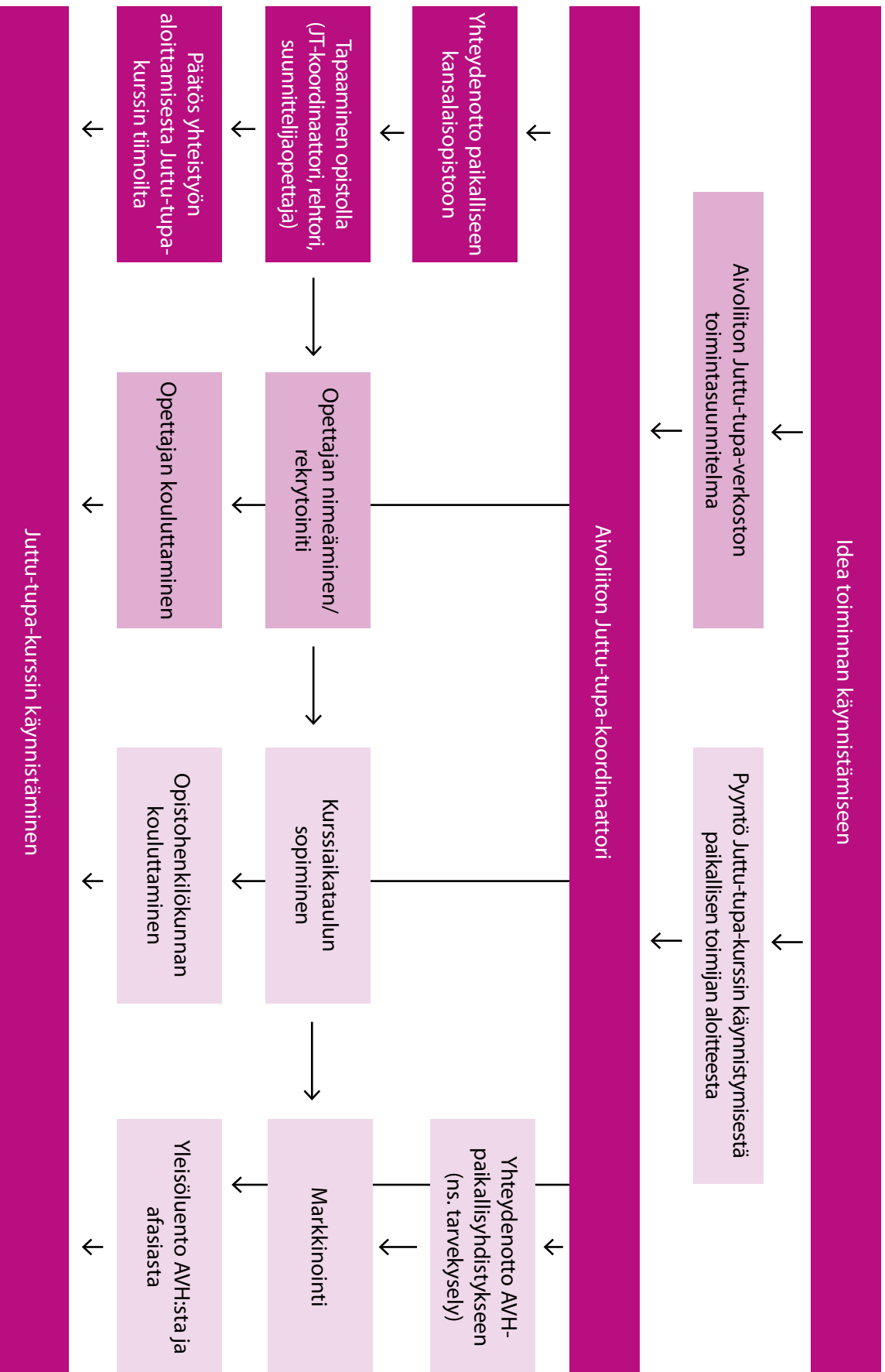
Syyslukukausi

Elokuu	Syyskuu	Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
Ilmoittautuminen kurssille	Ilmoittautuminen kurssille	Kurssi	Kurssi loppuu/osa opistoista	Kurssi loppuu/osa opistoista
Ilmoittautuminen kurssille	Ilmoittautuminen kurssille	Kurssi	Kurssi loppuu/osa opistoista	Kurssi loppuu/osa opistoista
Opettajien koulutus	Kurssit alkavat	Syysloma	Lukukauden arviointi, kurssilaiset ja opettaja	Lukukauden arviointi, kurssilaiset ja opettaja
			Arviointilomakkeiden palautus Aivoliittoon, esitteiden päivitys ja lähetys opistoille	Arviointilomakkeiden palautus Aivoliittoon

Kuva 12. Mielipiteensä voi ilmaista monella tavalla.

Toiminnan käynnistäminen

Kuva 13. Kaavio toiminnan käynnistämisestä.

Juttu-tupa-koulutus

Klo	Uudet Juttu-tupa-opettajat	Vanhat Juttu-tupa-opettajat
9–9.45	Ilmoittautuminen, aamukahvi, esittäytyminen	
9.45–10.30	Mitä on afasia?	Keskustelutyöpaja/RYHMÄ
	Tauko	Tauko
10.45–12	Puhutko afasiaa 1	Keskustelutyöpaja/ RUNKO ja MATERIAALI
12–13	Lounas	Lounas
13–14.30	Puhutko afasiaa 2	Keskustelutyöpaja/ KURSSIN OPETTAMINEN & HAASTEET
14.30–14.45	Kahvitauko	Kahvitauko
14.45	Juttu-tupa-kurssi käytännössä	Juttu-tupa kurssi käytännössä
	Tavoite, tarkoitus, roolijako, yhteistyö opistojen kanssa, Aivoliiton tarjoama tuki ja koulutus	
17.45	Päivän päätös	

Juttu-tupa-koulutusta on järjestetty keskitetysti elokuun lopussa vuodesta 2012 lähtien. Vuonna 2011 koulutus järjestettiin kesäkuun alussa, mutta opettajat kokivat, että tauko koulutuksen ja kurssialoitussajankohdan välillä jäi liian pitkäksi. Tämän palautteen pohjalta koulutus päätettiin siirtää pidettäväksi syyslukukauden alussa. Näiden pääkoulutuksien lisäksi on järjestetty tarpeen mukaan pienempiä koulutustilaisuuksia, jolloin on voitu taata, että kaikille kursseille löytyy koulutettu opettaja.

Projektin ensimmäisenä vuotena koulutuksia järjestettiin pienimuotoisina ja paikallisina workshop-koulutuksina.

Juttu-tuvan opettajakoulutukseen on projektin aikana osallistunut 45 henkilöä. Joka vuosi koulutukseen on osallistunut sekä uusia että jo aiemmin tehtävässä toimineita opettajia. Osallistumisprosentti on ollut korkea. Uusien opettajien osallistuminen koulutukseen on ollut sataprosenttista. Tämä tarkoittaa myös, että jokaisella Juttu-tupa-kurssilla on ollut Juttu-tupa-koulutuksen käynyt opettaja. 98 prosenttia jo opettajana toimineista on osallistunut täydennyskoulutukseen vuosittain. Tämä kertoo sen, että opettajat kokevat koulutuksen erittäin tärkeänä.

Koulutuksen arviointi

Juttu-tupa-koulutuksissa on kerätty osallistujilta palautetta, jota on hyödynnetty koulutuksen jatkokehittämiseen. Alussa koulutukset pidettiin kokopäiväisinä uusille opettajille ja puolipäiväisinä jo toiminnassa mukana oleville opettajille opettajille. Arvioinnissa saadun palautteen ansioista koulutus pidennettiin kaikille kokopäiväiseksi. Palautteissa ilmeni myös, että koulutuspäivää pidettiin liian tiiviinä. Koulutusta on ehdotettu pidettäväksi kaksipäiväisinä. Opettajille tehdyn kyselyn mukaan alle puolet opettajista olisi pystynyt osallistumaan kaksipäiväiseen koulutukseen.

Koulutuspalautteen pohjalta myös koulutuksen nykyinen sisältö on muovautunut käytännönläheisemmäksi kuin alussa. Koulutuspäivän kolme viimeistä tuntia on varattu siihen, että käydään Juttu-tupa-toimintaa läpi käytännössä ja jo toiminnassa mukana olevat opettajat jakavat kokemuksiaan uusien kanssa.

Extranet

Syyskuussa 2013 avattiin opettajien extranet, suljettu internetsivusto (kuva 14). Opettajat voivat hakea sieltä tukea ja ideoita. Jokainen opettaja ja varaopettaja saa sivustolle omat käyttäjätunnukset palveluun kirjautumiseen. Syyslukukauden 2013 lopussa rekisteröityjä käyttäjiä oli 31.

Extranetissä on seitsemän alisivua: Etusivu, Opettajien käsikirja, Uutiset, Keskustelupalsta, Markkinointi, Koulutus ja Yhteystiedot. Sivusta on pyritty tekemään mahdollisimman selkeät ja helppokäyttöiset ilman pitkiä polkuja. Sivustoa päivitetään säännöllisesti, keskimäärin kaksi kertaa kuukaudessa. Extranet on elävä sivusto, jota kehitetään jatkuvasti opettajien tarpeiden ja toiveiden mukaan.

Opettajan käsikirjan alta löytyy opettajille suunnatut työkalukortit. Keskustelupalstalla opettajat voivat keskenään vaihtaa kokemuksia ja osallistua keskusteluun. Keskustelun aiheina ovat olleet esimerkiksi omaiset mukana kurssilla, lukukauden käynnistys ja ryhmän ohjaus. Keskustelupalstalla on myös vaihdeltu kuulumisia ja jaettu mukavia tapahtumia.

Markkinointi-sivulta löytyy kaikkien yhteistyöopistojen kurssiesitteitä, joita opettajat tarvittaessa voivat tulostaa ja hyödyntää tiedottamiseen.

Extranet on ollut hyvin aktiivisessa käytössä avauksen jälkeen. Käyntejä sivuilla on ollut 203, joiden aikana 3 033 sivulatausta. Keskimääräinen sivustossa vietetty aika on ollut 2,07 minuuttia. Lukuaikojen perusteella suosituimmat sivut ovat olleet Käsikirja- ja Keskustelu-sivut.

Kuva 14.
Opettajien
extranetin etusivu.

Yleisöluennot yhteistyöopistoissa

Aivoliitto järjestää ilmaisia yleisöluentoja Juttu-tupa-yhteistyöopistoissa. Yksi tärkeä tavoite Aivoliiton ja opistojen yhteistyölle on afasiaan ja aivoverenkiertohäiriöihin liittyvän tiedon lisääminen opistoissa sekä henkilökunnan että muiden opiskelijoiden keskuudessa. Afasiatietoisuuden lisääminen on tärkeää afaattisten henkilöiden osallisuuden kannalta. Kun tietoisuus afasiasta ja aivoverenkiertohäiriöistä lisääntyy, afaattisiin henkilöihin suhtaudutaan luonnollisesti ja aikuismaisesti ja he kokevat olonsa turvalliseksi opistomaailmassa. Yleisöluennoilla annetaan myös tietoa siitä, kuinka keskustella henkilön kanssa, jolla on afasia. Tämä myös lisää afaattisten henkilöiden mahdollisuutta olla osallisena.

Projektin aikana on järjestetty kahdeksan yleisöluentoa: Rovaniemellä (kaksi luentoa), Pietarsaaressa, Porissa, Savonlinnassa, Tampereella, Jyväskylässä ja Vantaalla. Yleisöluennot ovat myös oiva tilanne markkinoida Juttu-tupa-kurssia. Yleisöluentoihin on osallistunut 236 henkilöä.

Opistojen arvioinnissa todettiin, että afasiatietoisuus on lisääntynyt yleisöluentojen ja Juttu-tupa-kurssien avulla.

Henkilökuntakoulutukset opistoissa

Osana Juttu-tupa-yhteistyötä Aivoliitto järjestää opistojen henkilökunnalle, opettajille ja muulle henkilökunnalle koulutusta afasiasta ja aivoverenkiertohäiriöistä sekä niiden huomioimisesta opetuksessa ja asiakaspalvelussa. Koulutus antaa osallistujille työkaluja afaattisten henkilöiden opettamiseen ja keskustelemiseen heidän kanssaan. Opistot ovat viestineet, että heidän afasiaosaamisensa on erittäin rajallinen ja että henkilökunnan koulutusta pidetään tärkeänä. Ajatuksena on, että jokaisella opettajalla olisi kyky kohdata afaattinen henkilö opetuksessa ja opiston tiloissa.

Yhteistyökumppanit

Kansalais- ja työväenopistot

Suomenkieliset Juttu-tupa-kurssit:

- Ahjolan kansalaisopisto, Tampere
- Aivoliiton kehittämisryhmät, 2 kpl, Turku
- Espoon työväenopisto
- Helsingin suomenkielinen työväenopisto, 2 kurssia
- Hiiden opisto, Lohja
- Jyväskylän kansalaisopisto
- Kaukametsän opisto, Kajaani
- Kuopion kansalaisopisto
- Linnalan settlementti, Savonlinna
- Mustasaaren aikuisopisto
- Otsolan kansalaisopisto, Pori
- Oulun kansalaisopisto
- Rovaniemen kansalaisopisto
- Vantaan aikuisopisto
- Ylivieskan kansalaisopisto

Svenskspråkiga kurser:

- Helsingfors Arbis
- Jakobstads svenska arbetarinstitut
- Korsholms vuxeninstitut
- Raseborgs medborgarinstitut i Karis

Yliopistot

- Helsingin yliopisto
- Turun yliopisto
- Åbo Akademi

Arviointi

Projektin aikana arviointi on ollut tärkeä osa päivittäistä työtä. Arvioinnin tuloksia on hyödynnetty aktiivisesti toiminnan kehittämiseksi. Arviointi on toteutunut seuraavanlaisesti:

Projektityöntekijät ovat arvioineet toimintaa SWOT-analysillä puolivuositain. Arvioinnin tuloksia on hyödynnetty toiminnan suunnittelussa.

Kurssilaiset ovat arvioineet toimintaa säännöllisesti. Joka lukukauden lopussa kurssilaiset täyttävät afaattisystävällisen arviointilomakkeen. Lomake on kehitetty yhteistyössä opistojen kanssa ja pohjautuu heidän käyttämiinsä arviointilomakkeisiin. Suvituulen ryhmässä kehittämisen tukena on hyödynnetty elämänlaatukysely ALA:n tuloksia (Assessment for Living with Aphasia).

Kurssilaisten arvioinnissa kysytään mm.:

• ohjelma	Vastausvaihtoehdot:				
• ilmapiiri	erinomainen	hyvä	en osaa sanoa	huono	erittäin huono
• oma osallistuminen					
• opettaja					
• tila					

Opettajat arvioivat toimintaa puolivuositain. Se koostuu sekä raportoinnista että arvioinnista. Raportointiosaan he kirjaavat osallistujamääriä, kurssilaisten avuntarvetta kommunikaatiossa ja kurssilaisten afasian vaikeusasteita. Arviointiosassa opettajat arvioivat yhteistyötä Aivoliiton kanssa.

Juttu-tupa-opettajan arviointilomakkeessa kysytään mm.:

- ohjelman kuvailu pääpiirteissään
- yhteistyö Aivoliiton kanssa
- Aivoliitolta saama tuki
- ryhmältä saatu palaute

Lomakkeen avulla kerätään tietoa Juttu-tupa kursseista opettajien näkökulmasta. Tietoa käytetään toiminnan kehittämiseen sekä opistoyhteistyön kehittämiseen.

Kooste arvioinnin tuloksista

- Opettajat kokevat saamansa tuen tarpeelliseksi ja hyväksi.
- Afasian oirekuva vaihtelee suuresti ryhmissä.
- Aivoliiton apu markkinoinnissa on tarpeellinen.
- Aivoliiton koulutus ja tuki välttämätön, opistoilla ei ole resursseja erityisryhmiin ilman tukea.
- Hyvä, selkeä malli, johon on helppo tarttua.

Opistojen arviointi

Webropol-kysely 11/2013

11/16 opistoa vastasi kyselyyn

Arvioikaa, kuinka monta eri opiskelijaa on tähän mennessä osallistunut teidän Juttu-tupakursseilleenne?

12

13

Noin 10/vuosi

10-15 henkilöä

Kahdenkasan (8)

7

Noin 50.

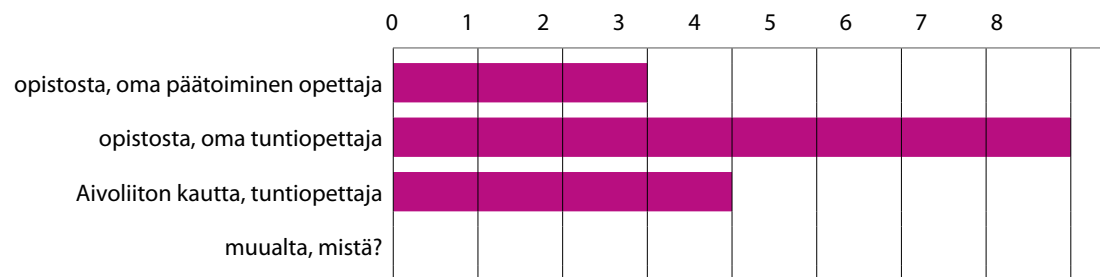
20-25

7

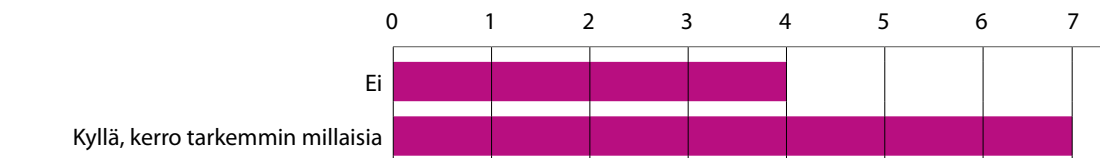
10-15 opiskelijaa vuosittain

8

Mitä kautta Juttu-tupa-kurssille löytyi opettaja?

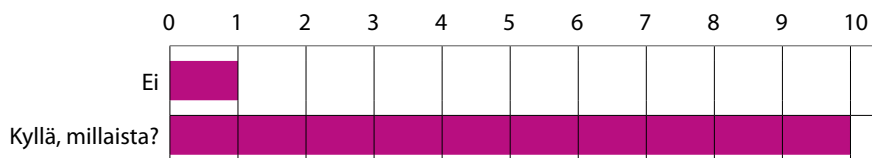
Onko kurssin järjestämiseen tai toteuttamiseen liittynyt haasteita?

Kyllä, kerro tarkemmin millaisia.

- Kurssimaksu on koettu liian kalliiksi (vaikka 50 % edullisemmin); ryhmä/opettaja -suhteessa jotakin; kurssi ei toteutunut lainkaan tämän kalenterivuoden aikana.
- Opettajat tarvitsevat tehtäväkohtaista jatkokoulutusta eli pelkällä kieltenopettajan koulutuksella ei pärjää.
- Kurssilaisten saaminen.
- Haastavaa on Juttu-tuvan opettajalle ymmärtää aivoverenkiertohäiriöiden aiheuttamia ongelmia oppimisessa ja kommunikoinnissa.
- Pohdittiin, saavuttaako tiedotus kohderyhmän.
- Välillä on ollut vaikea löytää uusia kurssilaisia.
- Uusi kurssi, erilainen kohderyhmä.

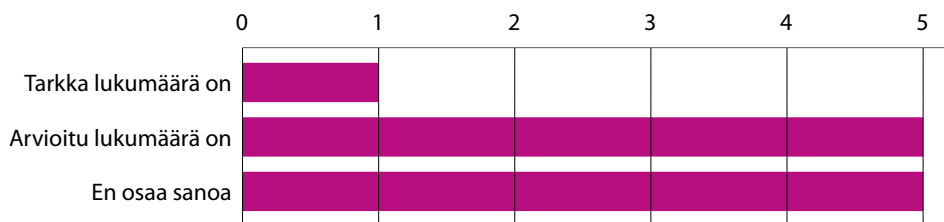
Onko yhteistyöstä Aivoliiton kanssa ollut opistollenne hyötyä?

Kyllä, millaista?

- Tietoisuuden lisääntyminen aivoverenkiertohäiriöön liittyen, asiantuntemuksen lisääntyminen Juttu-tupa-opettajan koulutuksen kautta.
- Kurssin sisältö, koulutusta opettajille, tietoutta afasiasta ym.
- Sieltä on löytynyt osaamista, tukea, jatkokoulutusta jne.
- Lisännyt tietoa aivoverenkiertohäiriöstä ja afasiasta.
- Koulutus, luento ennen kurssin alkua.
- Aivoliiton kautta on saatu opettajat kursseille, apua markkinoinnissa ja ilmoittautumisjärjestelyissä, myös tietoa afasiasta ja aivohalvauksesta.
- Koulutus, materiaalit.
- Opettajan koulutus.
- Aivoliitto on toiminut tukena opetussuunnitelmien laatimisessa, menetelmien soveltamisessa ja sisällön kehittämisessä. Lisäksi olemme saaneet tukea markkinoinnissa ja henkilökohtaista neuvontaa. Ihminen, keneltä kysyä, on ollut aina lähellä.

Arvioikaa, kuinka monta Juttu-tupa-opiskelijaa on vuosina 2010-2013 osallistunut opiston muillekin kursseille, luennoille tai muihin tapahtumiin?

Tarkka lukumäärä on

8

Arvioitu lukumäärä on

6

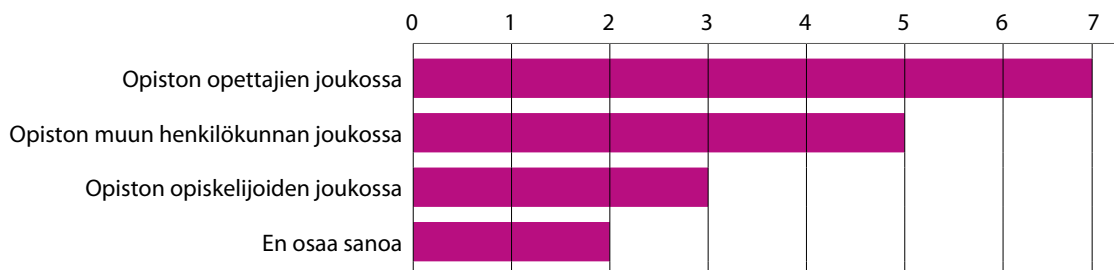
0

2

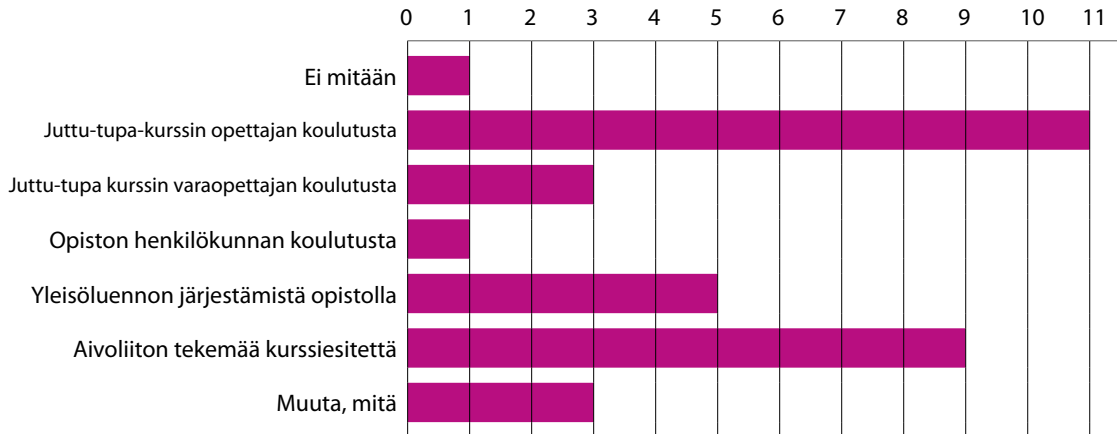
0

8

Onko mielestänne tieto afasiasta lisääntynyt? Voitte valita useamman vaihtoehdon.

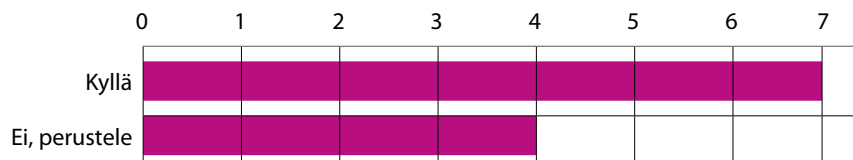
Mitä seuraavista Aivoliiton tukitoimista olette hyödyntäneet?

Muuta, mitä?

- Olen saanut osallistua kokouksiin ja siten saanut tietoa ko. toiminnasta syvällisemmin sekä miten muissa opistoissa toiminta on toteutunut.
- Aivoliiton nettisaittia Juttu-tupa-opettajille, esitteitä.
- Opettajan käsikirja.

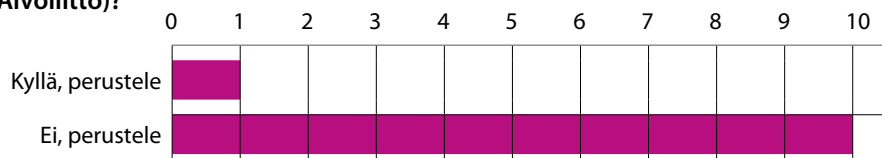
Onko Aivoliiton tuki opistolle ollut mielestänne riittävää?

Ei, perustele:

- Muilta osin tuki on riittävä, paitsi materiaalin hankkimiseen.
- Olemme olleet tyytyväisiä tukeen, mutta olisi hyvä, että se jatkuisi - ja lisääntyisikin. Sillä olemme vasta aloittaneet Juttu-tuvat.
- Apuopettajan puuttuminen kun kurssi järjestetään ensimmäisen kerran, koulutus oli kurssin opettajasta riittämätöntä.
- Kurssin tuntien määrä/vuosi on huomattava. Opiston panostus kurssille on huomattava tästä syystä.

Olisiko vastaavaa kurssia erityisryhmälle mahdollista järjestää ilman asiantuntijajärjestön yhteistyötä (esim. Aivoliitto)?

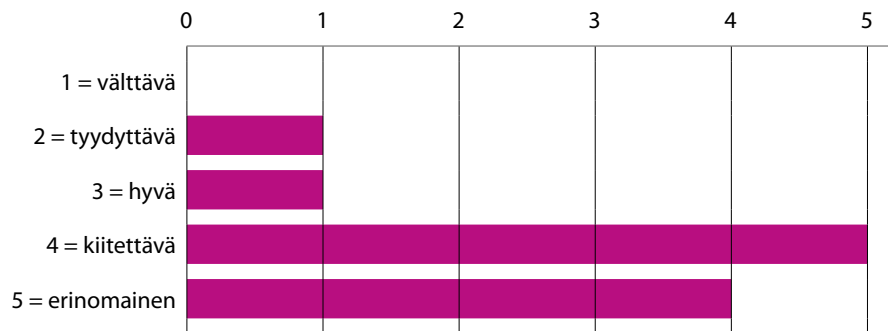
Kyllä, perustele.

- No melko yksin olemme järjestäneet.

Ei, perustele.

- Asiantuntemus opistossa ei riittäisi ohjaukseen ja koulutukseen.
- Opistolla ei ole rahaa kouluttaa ihmisiä vetämään ko. kurssia muutoin.
- Opettajilla ei ole tarpeeksi osaamista ilman Aivoliiton tukea.
- Ainoastaan oikein pätevän tuntiopettajan toimesta voisi onnistua. Aivoliiton konsepti on kuitenkin sellainen, ettei siihen välttämättä ihan kuka tahansa pysty.
- Ilman asiantuntijuutta ja informaatiota asiantuntijajärjestön kautta aivosairauksista ei tällaista kurssia voida järjestää.
- Tiedon saanti kurssista, koulutus ja muu yhteistyö.
- Emme tavoitaisi opiskelijoita emmekä saisi asiantuntevia opettajia.
- Tällaisen ryhmän/kurssin muodostaminen olisi ollut mahdotonta ilman tukea ja tietoa.
- Opettajan koulutus välttämätön.
- Emme pysty tavoittamaan kohderyhmää ja vastaamaan heidän tarpeisiinsa ilman asiantuntija apua.

Minkä arvosanan (1-5) antaisitte yhteistyölle Aivoliiton kanssa?

Kehittämistoiveita yhteistyölle Aivoliiton kanssa?

Vastaajien määrä: 7

- Tukea opiskelijoiden materiaalikustannuksiin. Osallistujilla kun ei tahdo olla rahaa maksaa. Tuottaa ongelmia toteuttamisen kanssa.
- Koulutuksia saisi olla lisääkin sillä
 - vaikean afasiapotilaan oikea kohtaaminen ja tukeminen voi olla odotettua haastavampaa
 - uusiakin opettajia olisi hyvä perehdyttää tehtävään esim. sijaisuuksien varalta
- Tiedottaminen puheterapeuteille (ehkä tätä tapahtuukin jo, mutta sitä kautta kursseille parhaiten löytyisi asiakkaita)
- Lisäkoulutusta tarvitaan. Yhteisiä tapaamisia tarvitaan Juttu-tupa-opettajien kanssa.
- Koulutusta jatkossakin, myös varahenkilölle.
- Tarvetta on ao. kurssitoiminnalle ja yleisöluennoille.
- Yleisöluennon järjestäminen aivohalvauksesta ja afasiasta opistossa. Opiston asiakaspalveluhenkilöstön koulutusta.
- Sosiaali ja terveysministeriö voisi resurssoida, Aivoliitto ja kansalaisopistot yhteistyössä/Kehittämisyhteistyötä ja toiminta-avustusta.

Muita toiveita tai kommentteja

Vastaajien määrä: 6

- Mielellämme järjestämme opiston tuntiopettajille ja muulle henkilökunnalle suunnatun koulutuksen/luennon kevätlukukaudella 2014, jotta tieto aivoverenkiertohäiriöstä ja afasiasta muunkin henkilökunnan sisällä lisääntyy ja afaattisten henkilöiden kohtaamiseen ja asiakaspalveluun olisi paremmin välineitä.
- - Ruuanlaitto-osuus on osoittautunut erinomaiseksi aktivoimiskeinoksi jota lämpimästi suosittelemme muillekin.
- - Olemme kiitollisia hyvin sujuneesta yhteistyöstä ja kaikesta saamastamme tuesta!
- Aivoliiton tukihenkilö Juttu-tuvissa on aivan ehdoton edellytys, että näitä kursseja voidaan opistossa järjestää edelleen.
- Kaikki ovat innokkaita ja halukkaita ilmaisemaan itseään ja kommunikoidaan eri tavoin
- Kiitos hyvästä yhteistyöstä!
- Kiitos yhteistyöstä! Tapaamisiin ja kuulumisiin ensi vuonna!

Johtoryhmän arviointi

Johtoryhmä arvioi projektia tammikuussa 2014.

Kysymys		Vastaukset ja vastaajien määrät								Yhteenveto
1	Onko projektin päätavoite toteutunut?	A. Ei lankaan	0	B. Osittain	1	C. Täysin	3	D. Tavoite ylitetty	3	Johtoryhmän arvion mukaan tavoitteet on toteutunut ja ylittynyt
2	Onko projektin arviointi ollut riittävä?	A. Kyllä	6	B. Ei	0					Projektin arviointi on ollut riittävä
3	Arvioi projektissa kehitettyä materiaalia kouluarvosanoilla 4-10	ka: 8,6								
4	Onko projektin markkinointi ja tiedottaminen ollut riittävää? Onko oikeita kanavia käytetty?	A. Kyllä	7	B. Ei	0					Markkinointi ja tiedottaminen on ollut riittävä ja oikeita kanavia on käytetty.
5	Onko projektin kohderyhmää tavoitettu?	A. Kyllä	5	B. Ei	0	C. Kyllä ja ei	2			Projektin kohderyhmä on tavoitettu
6	Oletko tyytyväinen omaan työpanokseesi johtoryhmässä? Oletko saanut vaikuttaa projektin etenemiseen, tavoitteisiin, tuloksiin?	A. En ollenkaan	0	B. Jonkin verran	2	C. Paljon	4	D. Erittäin paljon	1	Johtoryhmä kokee että on voinut vaikuttaa projektin etenemiseen.
7	Ovat omat ennako-odotuksesi projektista toteutunut?	A. Eivät ollenkaan	0	B. Osittain	2	C. Täysin	5			Johtoryhmän ennakkodotukset projektista on täyttynyt.
8	Onko projekti näkynyt työssäsi?	A. Kyllä	6	B. Ei	1					Johtoryhmä on onnistunut saamaan projektia näkymään myös omassa työssään
9	Ovatko työntekijät mielestäsi onnistuneet sinun odotuksiesi mukaan?	A. Eivät ollenkaan	0	B. Osittain	0	C. Täysin	7			Projektin työntekijät ovat onnistuneet johtoryhmän odotuksien mukaisesti
10	Onko projektin hallinnoinnissa onnistuttu?	A. Kyllä	7	B. Ei	0					Projektin hallinnoinnissa on onnistuttu
11	Onko kaksikielisyys toteutunut projektissa suunnitelman mukaisesti?	A. Kyllä	6	B. Ei	0	C. Kyllä ja ei	1			Kaksikielisyys on toteutunut suunnitelmien mukaisesti.

Projektin tulokset ja vaikutukset

Kävijämäärien kehitys

2010 Noin 30 kurssilaista

2013, kevät Noin 100 kurssilaista

2013, syksy 144 kurssilaista

65 % kurssilaisista tarvitsee opettajan arvion mukaan paljon tai erittäin paljon tukea kommunikoinnissa, eivätkä he pärjäisi ilman opettajan erityistukea.

Juttu-tupien osallistujamäärät opistoittain

Opisto/kurssi	Osallistujia Juttu-tupa-kurssilla s 2013
Helsingin suomenkielinen työväenopisto A	10
Helsingin suomenkielinen työväenopisto B	11
Helsingfors Arbis	10
Espoon työväenopisto	9
Aivoliitto/ Suvituulen kehittämisryhmä A	8
Aivoliitto / Suvituulen kehittämisryhmä B	8
Vantaan Aikuisopisto	6
Ahjolan opisto, Tampere	6
Hiiden opisto, Lohja	6
Otsola-opisto, Pori	7
Jyväskylän kansalaisopisto	8
Ylivieskan kansalaisopisto	8
Oulun Kansalaisopisto	8
Kaukametsän opisto, Kajaani	10
Kuopion kansalaisopisto	10
Linnalaopisto, Savonlinna	6
Mustasaaren aikuisopisto	5
Korsholms vuxeninstitut	7
Raseborgs medborgarinstitut, Karls	käynnistys siirretty kevääseen 2014
Jakobstads arbis	käynnistys siirretty kevääseen 2014
Rovaniemen kansalaisopisto	tauko s 2014
YHTEENSÄ	143

Opistokohtaiset kokemukset

Alla muutama esimerkki opistojen kokemuksista.

VAIN MINÄ

Minä huomaan kaiken
 Vaikken
 Vaikuta
 Minä näen kaiken
 Minä kuulen
 Kaiken
 Vaikka en vaikuta
 Entiseltä.

Turun kurssilaisen tekemä runo

PRATKVARNS-SÅNGEN

Text Siv Mörk Melodi: Man skall ha husvagn

Nu vill vi berätta om vår nya verksamhet
 i Vasa har vi Pratkvarnen, som ni alla vet
 Där träffas vi och diskuterar aktuella ting
 och går på upptäcksfärder uti närmiljön omkring.

Vi dricker kaffe och äter goda bullar till
 Vi spelar spelen och ritar bilder som vi vill
 Vi går och fiskar och får många fiskar små,
 om vi bara lyckas agna på.

Ibland så gör vi pantomin och brukar kroppens
 språk
 och ofta tas vår bildpärm fram, när ordet är för
 svårt
 Med dessa medel får vi hjälp så vi förstår varann
 vår glädje och vår humor hjälper att budskapet få
 fram

Vi dricker kaffe.....

Korsholmin kurssilaisten terveiset

Kuva 15. Savonlinnan kurssilaisten terveiset.

"Ryhmä on erittäin aktiivinen ja nimensä mukaisesti oikea juttutupa, sillä juttua riittää ja huumori kukkii."

Kurssilaisten kokemukset

"Pystyn paremmin puhumaan täällä kuin muualla."

"On niin kiva tulla tähän opistoon, että ei aina vaan tarvitsisi käydä sairaalassa."

"Opin paljon Juttu-tuvassa."

"Saanko minä jatkaa vaikka jo puhun melko hyvin?"

"Täällä saan tukea muilta."

"Afasiasta keskusteleminen on tärkeää."

"En asioi yksin muualla."

Yliopistojen kokemus

Åbo Akademin logopedian oppiaine on tehnyt monen vuoden ajan tiivistä yhteistyötä Juttu-tupa-hankkeen kanssa. Juttu-tupa on tarjonnut joka vuosi usealle puheterapeutiksi opiskelevalle opiskelijallemme ainutlaatuisen harjoittelupaikan. Siellä opiskelijat ovat nähneet, mitä sosiaalisen mallin mukainen kuntoutus on käytännössä. Juttu-tuvassa opiskelijat ovat päässeet suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmämuotoista kuntoutusta ja samalla tutustumaan afasian monimuotoisuuteen sekä afasian vaikutuksiin sairastuneen henkilön arjessa. Juttu-tuvan avulla olemme pystyneet tarjoamaan riittävästi aikuispuhetherapiaharjoitteluja opiskelijoillemme. Opiskelijat ovat olleet Juttu-tupaan ja Juttu-tuvassa saamaansa ohjaukseen erittäin tyytyväisiä, ja opettajan näkökulmasta harjoittelut ovat syventäneet opiskelijoiden tietämystä ja rohkeutta suuntautua aikuisten kuntoutukseen.

Yliopisto-opettaja Leena Tuomiranta ja yliopistolehtori Pirkko Rautakoski.

Yhteenveto ja jatkosuunnitelmat

Juttu-tupa-toiminta on juurtunut ja levinnyt vuosien 2010–2013 aikana. Toiminta- tai kurssimalli on saanut positiivisen vastaanoton kautta Suomen.

”Aivoliiton afaattisille henkilöille suunnattu tuki ympäri maata Juttu-tupa-koulutuskokonaisuuden muodossa on vaikuttava. Kansalaisopisto on mitä sopivimpia paikkoja Juttu-tuvan tapaisten syrjäytymistä ehkäisevien koulutuskokonaisuuksien toteutukseen.”

(Anne Kotonen, rehtori, Hiiden opisto)

Varma merkki toimintamallin tunnettuudesta ja arvostuksesta on se, että Aivoliittoon ollaan yhteydessä ja halutaan Juttu-tupa-kurssi omalle paikkakunnalle.

Voidaan todeta, että projekti onnistui. Vuonna 2010 alussa oli viisi Juttu-tupaa ja vuoden 2013 lopussa niitä oli 20.

Vaikka projekti onnistui yli odotuksien, löytyy vielä tekemistä. Toiminnassa olevat kurssit ja yhteistyöopistot tarvitsevat jatkuvasti asiantuntijatukea, koska he eivät oman arvionsa mukaan pysty järjestämään vastaavaa toimintaa erityisryhmälle ilman tukea (Opistojen arviointi syksy 2013). Toiminta vaatii jatkuvaa kehittämistä ja koordinoitua vaativan kohderyhmä takia (henkilöt, joilla on afasia). Toiminta koetaan tärkeänä ja mielekkäänä (kurssilaisten ja opistojen arviointi). Jotta tulevaisuudessa voisimme tarjota vielä laajemmat osallistumismahdollisuudet henkilöille, joilla on afasia, Aivoliiton tavoite on, että Juttu-tupa-kursseja järjestettäisiin niin, että jokainen afaattinen henkilö voisi halutessaan ilmoittautua mukaan kurssille asuinkunnasta riippumatta.

Yhteistyö Aivoliiton Kommunikaatiokeskuksen kanssa jatkuu. Kommunikaatiokeskus tukee kohderyhmiensä (afasia ja kielellinen erityisvaikeus) arjessa selviytymistä tarjoamalla tietoa puhetta tukevista ja korvaavista menetelmistä sekä edistämällä näiden keinojen käyttöä. Keskuksen verkostojen kautta levitetään tietoa Juttu-tuvista ympäri Suomen. Kommunikaatiokeskuksen puheterapeuttien kanssa tehtävä yhteistyö luo vankan pohjan toiminnan kehittämisryhmälle Turussa.

Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutit osallistuvat puheterapeuttiopiskelijoiden ohjaukseen, minkä ansiosta opiskelijoita voidaan ottaa harjoitteluun kumpaankin kehittämisryhmään Turkuun. Kommunikaatiokeskuksen palvelulinjojen tarjoama tieto ja tuki sairastuneille ja heidän läheisilleen sekä ammattihenkilöstölle ja yhdistyksille lisää tietoisuutta afasiasta ja edesauttaa myös afaattisten henkilöiden ohjauksen Juttu-tupa-kurssien piiriin. Esimerkiksi yhdistyspalvelun tarjoama vierailu paikkakunnalla luo myös oivan mahdollisuuden Juttu-tupa-kurssin markkinointiin. Kommunikaatiokeskuksen verkkosivujen kävijöiden kautta leviää myös tieto Juttu-tupa-toiminnasta tehokkaasti.

Projektirahoitus päättyy, mutta projektissa juurrutettu toiminta jatkuu eri rahoituksella. RAY on myöntänyt Juttu-tupa-verkostolle Ak-avustuksen, joka takaa toiminnan levittämisen ja kehittämisen myös jatkossa. Tavoitteena on levittää Juttu-tupa-kurssimallia niin, että se olisi jokaisen afaattisen henkilön saavutettavissa ympäri Suomen.

Kiitokset

Juttu-tupa-toiminnan kehittäminen ei olisi ollut mahdollista ilman rahoitusta - Kiitos RAY!

Juttu-tupa-toiminta ei toteutuisi ilman juttu-tupalaisia. Kiitos teille !

Juttu-tupa-kurssin toteutus ei onnistuisi ilman opettajia. Kiitos kaikille Juttu-tupa-opettajille!

Juttu-tupa-kurssia ei voisi toteuttaa ilman kansalais- ja työväenopistoja. Kiitos kaikille yhteistyöopistoille!

Juttu-tuvan kommunikaatioryhmät olisivat yksipuolisempia ilman kaikkien puheterapeuttiopiskelijoiden suunnitteluapua. Kiitos puheterapeuttiopiskelijat!

Juttu-tupa-kurssien markkinoinnissa ovat auttaneet paikallisyhdistykset. Kiitos teille!

Kiitos kaikille muille yhteistyötahoille!

Lähteet

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto (2010) AVH-kuntoutustutkimusprojekti 2006–2010.

Mankki, V. (2010) Juttu-tupa (2006–2009). Afaattisten henkilöiden sosiaalisen eristäytymisen ehkäisy ja osallisuushanke. Juttu-tupa-projektin raportti. Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry:n julkaisusarjan raportti nro 6.

Kagan, A., Simmons-Mackie, N., Rowland, A., Huijbregts, M., Shumway, E., McEwen, S., Threats, T., & Sharp, S. (2008). Counting what counts: A framework for capturing real-life outcomes of aphasia intervention. *Aphasiology*, 22, 258–280.)

Kagan, A. & Shumway, E. (2007) Supported Conversation for adults with Aphasia. Train the Trainer. Introduction to SCA. Aphasia Institute.

LIITTEET

Liite 1.

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

HANKESUUNNITELMA

Ovet auki afaattisille- Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin 2010-2013

laatineet

Salla Hemminki, puheterapeutti FM, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

Victoria Mankki, puheterapeutti FM, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry, Juttu-tupa projekti

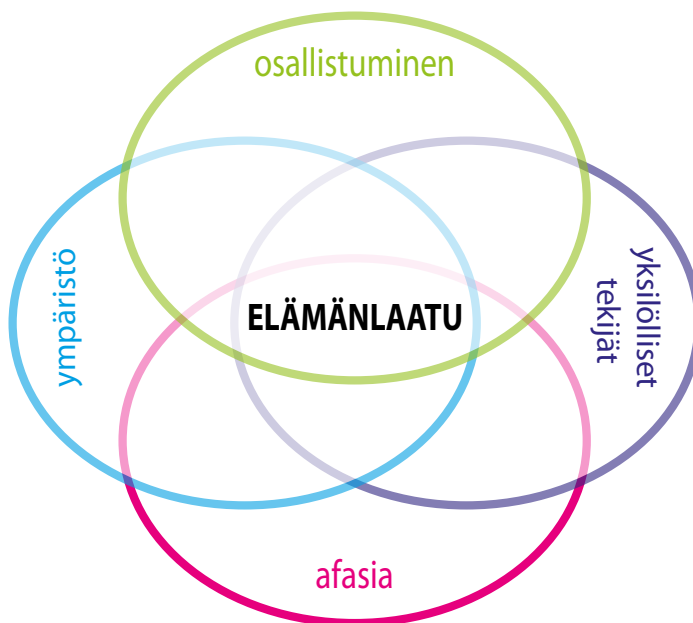
Ovet auki afaattisille! Juttu-tupa-toiminnan siirtäminen kansansivistyksen piiriin

Öppna dörrar för personer med afasi!- startande av Pratkvarnens verksamhet inom folkbildningen

Taustaa

Ihminen kommunikoi kaikissa sosiaalisissa tilanteissa. Afasia (aivojen toimintahäiriöstä tai vauriosta johtuva kielellinen häiriö) tutkitusti vaikeuttaa sosiaalisiin tilanteisiin osallistumista ja altistaa sosiaaliselle syrjäytymiselle. Vuosittain noin 4000 henkilöä saa aivoverenkiertohäiriöstä johtuen afasian. Kuntoutusta ei ole tarjolla riittävästi ja puheterapiapalvelut ovat jakautuneet epätasaisesti ympäri Suomea (Aivohalvaus- ja dysfasialiiton RAY:n rahoittama AVH-kuntoutusprojekti 2006–2010). Kuntoutuksen jälkeenkin moni syrjäytyy ja jää yksin kotiin. RAY:n rahoittamassa Juttu-tupa-projektissa (2006–2009) todettiin, että afaattiset henkilöt hyötyvät tehtävään koulutetun ohjaajan vetämästä ryhmätoiminnasta, jossa tuetaan kommunikointia ja rohkaistaan osallisuuteen. Lisäksi todettiin, että afaattisten henkilöiden Juttu-tupa-päivätoiminta ei sovellu sosiaalitoimen järjestettäväksi, koska kaikki afaattiset henkilöt eivät täytä vaikeavammaisuuden kriteereitä, eikä Juttu-tupa-toiminta matalan kynnyksen toimintana voi olla lakisääteistä vaikeavammaisten päivätoimintaa. Paremmiksi yhteistyökumppaneiksi osoittautuivat kansalais- ja työväenopistot, jotka tarjoavat monipuolista kansansivistävää toimintaa kurssimuotoisesti.

Aura Kaganin ym. (2008) ICF-luokitukseen pohjautuva A-FROM-malli kuvaa afasiaa ja elämänlaatua (ks. kuva 1). Mallin pääajatuksena on, että afasia on vain yksi osa ihmisen elämää. Osallisuus elämän eri tilanteisiin on mahdollista afasiasta huolimatta, jos ympäröivä yhteiskunta ja lähi-ihmiset tukevat osallisuutta. Myös ihmisen yksilölliset tekijät, esimerkiksi itsetunto ja minäkuva vaikuttavat siihen, millaisena hän kokee itsensä ja osallisuutensa. Juttu-tuvissa afaattisten henkilöiden osallisuutta tuetaan tarjoamalla afasiaystävällinen ympäristö ja mahdollisuus kommunikoida tasavertaisena muiden kanssa. Nykyisen Ovet auki afaattisille -projektin tavoitteena on tukea kansalais- ja työväenopistoja afasiaystävällisen ympäristön rakentamisessa.

Kuva 1. Malli elämänlaatuun vaikuttavista tekijöistä.

Suomennettu Kaganin ym. (2008) mallin pohjalta (A-FROM – Living with Aphasia: Framework for Outcome Measurement). (Kagan, A., Simmons-Mackie, N., Rowland, A., Huijbregts, M., Shumway, E., McEwen, S., Threats, T., & Sharp, S. (2008). Counting what counts: A framework for capturing real-life outcomes of aphasia intervention. *Aphasiology*, 22, 258–280.)

Kansalais- ja työväenopistoissa ei ole kokemusta afaattisista opiskelijoista, joten niissä tarvitaan tukea afaattisille soveltuvan opetuksen käynnistämiseen ja ylläpitämiseen. Afasiaystävällisen ympäristön rakentamisessa opistojen henkilökunnan koulutus on avainasemassa. Juttu-tupa-projektissa todettiin, että kuka tahansa ei sovellu ryhmänohjaajaksi. Tarvitaan tehtävään koulutettu henkilö, jolla on kokemusta puhevammaisten erityistarpeista. Toiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi on tärkeää käynnistää Juttu-tupa-toiminta myös liiton Kommunikaatiokeskuksessa.

Päätavoite

Aivohalvaus- ja dysfasialiitossa kehitetyn (2006–2009), afaattisille henkilöille suunnatun Juttu-tupa-toimintamallin siirtäminen ja juurruttaminen sekä suomen- että ruotsinkielisiin kansalais- ja työväenopistoihin valtakunnallisesti. Toiminta ehkäisee sosiaalista syrjäytymistä ja edistää osallisuutta ja sitä kautta parantaa afaattisten henkilöiden elämänlaatua ja hyvinvointia.

Valtioneuvoston selonteko vammaispolitiikasta (2006) nostaa esille kommunikaation merkityksen ihmisen perusoikeutena. Tavoitteena on kommunikaatioon liittyvien ongelmien poistaminen, mikä on osa esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Haettava toimintamalli tukee puhevammaisten mahdollisuutta osallistua tasavertaisesti yhden hallintoalan tarjoamaan palveluihin ja siten se on alku laajemmalle tasavertaisen osallisuuden kehittämiselle. Projektin tavoitteet saavat tukea myös hallitusohjelmaan kirjatun kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteista. Valmisteilla olevan valtakunnallisen vammaispoliittisen ohjelman tavoitteena on varmistaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja yhdenvertaiset osallisuuden mahdollisuudet.

Kommunikaatioon liittyvien ongelmien poistaminen on osa ympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Erilaisista vammoista aiheutuvat ratkaisemattomat kommunikaatio-ongelmat ovat yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja syrjintää ylläpitäviä tekijöitä. Tutkimusraportti yhdenvertaisuuslain toimivuudesta (2008) osoittaa että koulutusviranomaiset soveltavat yhdenvertaisuutta tutkimukseen osallistuneista viranomaista vähiten, ja yli kolmasosa koulutusviranomaisista ei ollut soveltanut lakia lainkaan.

Birgitta Lundström, Tarmo Miettinen, Anssi Keinänen, Jenni Airaksinen ja Anne Korhonen (2008). Yhdenvertaisuuslain toimivuus. Tutkimusraportti viranomaisten käsityksistä sekä oikeus-, laillisuusvalvonta- ja lainvalvontakäytännöstä.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 11/2008.

Osa- ja vaihetavoitteet

Aikataulu

Vuosi 2010

1. Olemassa olevan toiminnan tukeminen ja juurruttaminen Helsingissä, Vaasassa ja Rovaniemellä yhteistyössä paikallisten kansalais- tai työväenopistojen kanssa.
2. Verkostokoordinaattorin koulutus (Aphasia Institute, Kanada)
3. Juttu-tupa-käsi- ja puhekirjan tuottaminen tueksi ryhmänohjaajille.
4. Toiminnan käynnistäminen Turussa Aivohalvaus- ja dysfasialiiton Kommunikaatiokeskuksen yhteyteen.
5. Juttu-tupa-koulutuksien suunnittelu
6. Juttu-tupa-koulutuksen järjestäminen uusille ryhmänohjaajille.
7. Koulutuksen järjestäminen kansalaisopistoissa toimiville ryhmänohjaajille sekä opiston henkilökunnalle.
8. Yleisöluentojen pitäminen kansalaisopistoissa
9. Neuvottelut uusien kansalaisopistojen kanssa käynnistetään
10. Prosessiarviointi puolen vuoden välein

1. Paikallisyhdistysten kanssa tehtävä yhteistyö vapaaehtoistyöntekijöiden/avustajien saamiseksi. Vapaaehtoistyöntekijät toimivat tarvittaessa lisäresurssina Juttu-tupa-ryhmissä, esim. ruoanlaiton ja askartelun yhteydessä.
2. Koulutuksien järjestäminen yhteistyötahoille; tavoitteena vähentää kommunikaatioesteitä (henkilökunta, opiskelijat ja suuri yleisö) ja sitä kautta myös parantaa afaattisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksia. Koulutukset sisältävät tietoa aivoverenkiertohäiriöistä, afasiasta ja kommunikaatiosta sekä käytännön harjoituksia kommunikaation tukemiseen.
3. Uusien ryhmien käynnistäminen Oulun, Kajaanin, Tammisaaren (ruotsinkiel.), Kuopion, Jyväskylän ja Kouvolan seudulla.
4. Web-sivuston kehittäminen Juttu-tupien välisen yhteistyön mahdollistamiseksi ja ohjaajien tukemiseksi.
5. Yleisöluentojen järjestäminen opistoissa afasiaan ja kommunikaatioon liittyen, joiden tavoitteena on lisätä kansalaisten tietoa kommunikointiesteistä ja niiden vähentämisestä.
6. Omaisten ryhmä Turussa yhteistyössä paikallisyhdistysten ja Kommunikaatiokeskuksen kanssa.
7. Päätösseminaari
8. Raportointi

Toteutus

Projekti toteutetaan valtakunnallisena kaksikielisenä (suomi-ruotsi) kehittämishankkeena, johon palkataan puheterapeutti verkostokoordinaattoriksi ja puhevammaisten tulkki toiminnan ohjaajaksi. Verkostokoordinaattorilla on vastuu suunnittelusta, kouluttamisesta ja yhteistyöstä kansalais- ja työväenopistojen kanssa sekä käsikirjan kehittämisestä. Toiminnan ohjaaja vastaa Juttu-tupa-ryhmän toteutuksesta ja kehittämisestä Turussa sekä materiaalin kehittämisestä.

Projektin aikana viedään hyvin toimivaksi osoitettu Juttu-tupa-toimintamalli valtakunnallisesti kansalais- ja työväenopistoihin osaksi opistojen kurssitarjontaa. Kansalais- ja työväenopistoissa on toiminnalle sopivia tiloja, jotka tarjoavat mahdollisuuden toiminnan edelleen kehittämiseen, esimerkiksi opetuskeittiötä ja käsityötiloja hyödyntäen. Kansalais- ja työväenopistojen ryhmien vetäjät saavat palkkansa työväenopistolta. Projektin aikana Aivohalvaus- ja dysfasialiiton tiloissa Turussa, liiton Kommunikaatiokeskuksessa, toimii oma Juttu-tupa-ryhmä, jonka tarkoituksena on toimia malli- ja kehittämisryhmänä projektin ajan. Myös tämän ryhmän osalta pyritään jatkossa yhteistyöhön paikallisten kansalais- ja työväenopistojen kanssa.

Valtakunnallisen toiminnan tukemiseksi projektipaikkakuntien kansalais- ja työväenopistojen henkilökunnalle sekä Juttu-tupa-ryhmien työntekijöille ja avustajille järjestetään koulutusta.

Tarkoituksena on lisäksi hakea vapaaehtoisia avustajia paikallisista aivohalvaus- ja afasiayhdistyksistä, jolloin avustajat voivat tarjota myös vertaistukea. Avustajat toimivat vetäjien kanssa yhteistyössä ja tarjoavat työpanoksensa tarvittaessa, esimerkiksi ruoanlaiton ja käsityöryhmän yhteydessä.

Toiminnan tueksi kehitetään projektin alussa Juttu-tupa-käsikirja, jossa hyödynnetään Juttu-tupa-projektista saadut tulokset. Käsikirja toimii tukena toiminnan käynnistämisessä ja toteutuksessa. Käsikirjasta löytyy käytännön neuvoja erityisryhmän käynnistämiseen, vetämiseen, valmiita ohjelmarunkoja sekä ohjeet arviointiin.

Ryhmien vetäjille kehitetään web-sivusto ja intraverkosto, jolla on tarkoitus toimia linkkinä eri paikkakuntien työntekijöiden välillä. Web-sivusto kytketään Aivohalvaus ja dysfasialiiton web-sivustoon.

Kohderyhmä

Projektin pääkohderyhmä, eli ryhmä jolle projektin toiminta suunnataan, on suomen- ja ruotsinkieliset vaikeasti ja keskivaikeasti afaattiset henkilöt, joilla on ollut aivoverenkiertohäiriö ja joiden aktiivinen puheterapeuttinen kuntoutus on päättymässä tai on päättynyt. Henkilöiden täytyy olla itsenäisesti toimivia päivittäisissä toiminnoissa. Mikäli henkilöllä on henkilökohtainen avustaja, hän voi osallistua toimintaan avustajan turvin.

Projektin puitteissa koulutetaan kansalais- ja työväenopistojen henkilökuntaa ja opettajia, joiden opistojen henkilökunta on myös projektin kohderyhmä. Henkilökuntaa ja opettajia koulutetaan, jotta heillä olisi eväitä kohdata afaattisia henkilöitä näiden käydessä opistoissa ja osallistuessa muihinkin ryhmiin kuin varta vasten afaattisille henkilöille tarkoitettuihin Juttu-tupa-ryhmiin.

Kansalais- ja työväenopistojen opiskelijoille järjestetään koulutusta yleisöluentojen muodossa, jotta he kanssaopiskelijoina paremmin ymmärtäisivät afasian ominaispiirteitä ja saisivat eväitä kommunikaation tukemiseen afaattisen henkilön kanssa. Kanssaopiskelijoiden kautta saavutetaan myös niin sanottu suuri yleisö, jonka tietämys afasiasta lisääntyy ja kyky kohdata afaattinen henkilö paranee.

Paikallisyhdistykset ovat kohderyhmänä kahdessa merkityksessä; heidän kauttaan projektiin pyritään löytämään henkilöitä, jotka ovat halukkaita toimimaan ryhmissä vapaaehtoisina avustajina. Toisaalta paikallisyhdistys on tärkeä kohderyhmä, koska heidän kauttaan saavutamme osan afaattisista opiskelijoista.

Yhteistyötahot ja kumppanit

1) Aivohalvaus- ja dysfasialiiton Kommunikaatiokeskus Turussa tarjoaa Juttu-tupa-ryhmän tilat. Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutti suunnittelee ja järjestää ryhmänohjaajien sekä yhteistyökumppaneiden koulutusta yhteistyössä verkostokoordinaattorin kanssa. Liiton Kommunikaatiokeskuksessa tuotetaan ja kehitetään myös kommunikaatiomateriaalia, jota tullaan hyödyntämään Juttu-tupa-ryhmissä. Kommunikaatiokeskuksen henkilökunta osallistuu Juttu-tupa-käsikirjan laatimiseen. Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutti vastaa myös puheterapeuttiopiskelijoiden ohjauksesta projektiin liittyen.

2) Kansalais- ja työväenopistot Helsingissä ja Rovaniemellä sekä jatkossa myös muilla hankepaikkakunnilla tarjoavat afaattisille henkilöille Juttu-tupa-toimintaa osana kurssitarjontaa. Opistot palkkaavat henkilöstön ryhmiin ja tarjoavat tilansa ryhmän käyttöön. Opistot sitoutuvat kouluttamaan opettajansa ja henkilökuntansa yhteistyössä Aivohalvaus- ja dysfasialiiton kanssa. Opistoilla osataan jatkossa myös ohjata afaattisia opiskelijoita opistojen muihin ryhmiin.

3) Paikallisyhdistykset hankepaikkakunnilla avustavat afaattisten asiakkaiden sekä vapaaehtoistyöntekijöiden/ avustajien löytämisessä ja tiedottavat Juttu-tupa-toiminnasta.

4) Yliopistot Helsingissä ja Turussa tarjoavat puheterapeuttiopiskelijoita harjoitteluun Juttu-tupiin. Opiskelijoille tarjotaan myös mahdollisuus hyödyntää Juttu-tupa-ryhmiä ja materiaalia mahdollisiin opinnäytetöihin. Opiskelijoita tullaan myös hyödyntämään palautteen keräämisessä.

5) Kehitysvammaliitto/ Tikoteekki tarjoaa projektin käyttöön kommunikaatiomateriaalia ja koulutuksia.

Prosessiarviointi ja seuranta

Projektin seuranta ja prosessiarviointi toteutetaan osana projektia, sisäisenä arviointina hyödyntäen omaa henkilökuntaa ja Järvi -projektin myötä saatua osaamista. Projektin alussa laaditaan prosessikuvaus, jota arvioidaan MUH-työkalulla. Puolivuosittain projektityöntekijät laativat työsuunnitelman, jota arvioidaan SWOT-analyysillä. Prosessiarvioinnin tulokset raportoidaan projektin johtoryhmälle. Puolen vuoden välein projektin työntekijät arvioivat projektin etenemistä ja nykytilannetta SWOT-analyysillä. Ryhmänohjaajat raportoivat ryhmien toiminnasta verkostokoordinaattorille puolivuositain projektissa kehitettävällä arviointilomakkeella.

Projektihenkilökunta osallistuu tarvittaessa STKL:n ja Tekry:n järjestämiin projektikoulutuksiin.

Lisäksi hyödynnetään yhteistyötahojen jo käytössä olevia arviointimenetelmiä toiminnan arviointiin asiakasnäkökulmasta.

Projektilla on oma johtoryhmä ja lisäksi hanketta valvoo Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry:n liittohallitus.

Tulokset ja tuotokset

Päätuloksena on afaattisten henkilöiden osallisuuden lisääntyminen ja täten askel yhdenvertaisuuden suuntaan. Osallisuutta tuetaan perustamalla Juttu-tupa-ryhmiä kansalais- ja työväenopistoihin ympäri Suomen. Ryhmissä mahdollistuu afaattisten henkilöiden välinen vertaistuki. Opistoissa järjestetään koulutusta afasiasta ja tuetusta keskustelusta henkilökunnalle sekä yleisöluentoja, joiden myötä tietoisuus afasiasta lisääntyy. Juttu-tupa-ryhmien lisäksi afaattisia henkilöitä rohkaistaan osallistumaan opistojen muuhunkin toimintaan. Juttu-tupa-ryhmien avustajiksi haetaan Aivohalvaus- ja dysfasialiiton paikallisyhdistysten edustajia. Yhdistysten kautta myös tiedotetaan Juttu-tupa-ryhmistä. Projektin aikana luodaan Juttu-tupa –web-sivut, joiden kautta ryhmien ohjaajat ja Juttu-tuvat voivat olla vaihtaa kokemuksia.

Projektin loppuvaiheessa järjestettävässä päätösseminaarissa ja loppuraportissa kootaan yhteen projektin kautta saadut kokemukset. Aivohalvaus- ja dysfasialiiton järjestämien Juttu-tupa-koulutusten myötä käyttöön jää Juttu-tupa-käsikirja ja -koulutusrunko, joiden avulla voidaan myös jatkossa tukea uusien ryhmien perustamista.

Vaikutukset

Juttu-tupa-ryhmien sekä koulutuksen avulla voidaan edistää kansalais- ja työväenopistojen afasiaystävällisyyttä. Näin siis parannetaan sitä, miten ympäristö huomioi ja tukee afaattisten henkilöiden osallisuutta. Kun tietoisuus afasiasta lisääntyy opistoissa, niiden valmiudet kohdata afaattinen henkilö tasavertaisena kommunikointikumppanina paranevat. Afaattiset henkilöt osallistuvat Juttu-tupa-ryhmiin tasavertaisena muiden kanssa ja saavat lisää osallisuuden mahdollisuuksia. Syrjäytymisriski pienenee ja onnistumisen kokemusten myötä afaattisten henkilöiden kynnys osallistua muihin opistojen ryhmiin sekä kommunikointitilanteisiin yleensä madaltuu. Koska kansalais- ja työväenopistot saavat tietoa ja käytännön kokemuksia kommunikointitilanteista afaattisten henkilöiden kanssa, paranevat niiden valmiudet huomioida puhevammaisuus kaikessa toiminnassa. Omaisten ryhmien kautta afaattisten henkilöiden omaiset saavat uusia keinoja kommunikointiin läheisensä kanssa sekä vertaistukea ja eväitä arkeen. A-FROM-mallissa siis vaikutukset näkyvät useilla tasoilla: ”ympäristö”, ”osallistuminen” ja ”yksilölliset tekijät”. Kokonaisuutena afaattisten henkilöiden elämänlaatu paranee ja hyvinvointi lisääntyy sekä tietoisuus afasiasta lisääntyy yhteiskunnassa.

Vaikutusten arviointi

Projektin vaikutusta afaattisiin henkilöihin ja heidän kokemaansa elämänlaatuun ja hyvinvointiin arvioidaan SAQOL-39-mittarilla, joka on Katerina Hilaryn afaattisille henkilöille kehittämä elämänlaatumittari. Mittari on itsearviointimittari, joka mittaa afaattisen henkilön subjektiivisesti kokemaa elämänlaatua.

Turun Juttu-tuvassa haastatellaan ryhmään osallistuvat afaattiset henkilöt puolen vuoden välein. Haastattelut tehdään yhteistyössä Turun yliopiston Logopedian koulutusohjelman kanssa ja haastatteluissa käytetään kommunikointia tukevia keinoja kuten kuvia, sanakortteja ja piirtämistä sekä kirjoittamista. Näin tuetaan puheen ymmärtämistä ja mahdollistetaan ilmaisua muillakin keinoilla kuin puheella.

Ryhmien osallistujamääriä seurataan, sekä Juttu-tupa-ryhmissä että opistojen muissa ryhmissä keräämällä tietoa kansalais- ja työväenopistojen opiskelijatilastoista.

Juttu-tupa-ryhmien ohjaajat keräävät ryhmiin osallistuvilta palautteen aina lukukauden lopussa. Palautteen keräämiseen kehitetään afasiyistäväallinen kuvitettu palautelomake.

Verkostokoordinaattori kerää palautetta Juttu-tupa-käsikirjasta puheterapeuttikollegoilta, Juttu-tupa-ryhmien ohjaajilta, kansalais- ja työväenopiston opettajilta sekä aivohalvaus- ja afasiayhdistyksien edustajilta kirjan kehittämisvaiheessa.

Juttu-tupa-koulutuksista kerätään osallistujapalautte kyselylomakkeiden avulla. Web-sivuista kerätään palautetta koeryhmältä. Koeryhmä koostuu Juttu-tupa-ryhmien ohjaajista sekä kansalais- ja työväenopistojen opettajista.

Tuloksien jatkohyödyntäminen projektin jälkeen

- Juttu-tupa-ryhmät jatkuvat kansalais- ja työväenopistoissa yhteistyössä paikallisyhdistyksien kanssa
- Juttu-tupa-käsikirja toimii apuna toiminnan käynnistämisessä ja kehittämisessä myös projektin jälkeen
- Aivohalvaus- ja dysfasialiitolla on käytössään koulutusrunko, koulutuksia järjestetään myös jatkossa tarvittaessa, jotta taataan pätevän henkilökunnan saatavuus

Henkilökunta

Projektiin palkataan kaksi (2) kokopäiväistä työntekijää, joista toinen on puheterapeutti, joka toimii verkostokoordinaattorina ja kouluttajana, toinen on puhevammaisten tulkki, joka toimii toiminnan ohjaajana Turun Juttu-tuvassa sekä toiminnan kehittäjänä yhteistyössä verkostokoordinaattorin ja muiden yhteistyötahojen kanssa

Muut resurssit

Projektille nimetään johtoryhmä, johon kuuluvat Aivohalvaus ja dysfasialiiton Kommunikaatiokeskuksen puheterapeutti, kansalais- ja työväenopistojen edustaja, logopedian oppiaineen edustaja yliopistosta, paikallisyhdistysten edustaja, Kehitysvammaliiton edustaja, liittohallituksen edustaja (puheterapia) ja liiton toiminnanjohtaja sekä projektin työntekijät. Projektin käytännön työtä tukee projektille nimetty ohjausryhmä, johon kuuluvat liiton puheterapeutit, aluetyöntekijä, puhevammaisten tulkki, paikallisyhdistysten edustaja

Projektissa hyödynnetään Järvi -projektin kautta saatua arviointiosaamista. Tarkoitus on myös hyödyntää STKL:n projektikoulutuksia ja arvioinnin asiantuntijoita.

Aivoliitto ry
Suvilinnantie 2
20900 Turku
p. 02 2138 200
info@aivoliitto.fi
www.aivoliitto.fi